

Załącznik do Uchwały Nr XLVI/738/2014
Sejmiku Województwa Lubelskiego
z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie przyjęcia
„Oceny zasobów pomocy społecznej za 2013 rok”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Wsparcie Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej” -
Projekt systemowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekt 1.16 „Koordynacja na rzecz aktywnej integracji” na zlecenie Centrum Rozwoju
Zasobów Ludzkich.

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ ZA 2013 ROK

**Opracowana przez:
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie**

LUBLIN, czerwiec 2014

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Słowniczek pojęć użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej	5
Sytuacja demograficzno – społeczna w województwie lubelskim.....	7
1.1. Podział administracyjny.....	7
1.2. Struktura ludności	9
1.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2015 – 2035.....	13
1.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2015 – 2035.....	15
1.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim.....	19
1.6. Infrastruktura społeczna.....	21
2. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia.....	24
2.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie	25
2.1.1. Osoby i rodziny , którym udzielono pomocy i wsparcia	25
2.1.2. Powody udzielenia pomocy i wsparcia	28
2.1.3. Usługi pomocy społecznej	29
2.1.4. Świadczenia pieniężne realizowane przez ośrodki pomocy społecznej	31
2.1.5. Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej	32
2.1.6. Indywidualne programy pomocy	34
2.1.7. Inne rodzaje pomocy i świadczeń	35
2.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie	38
2.2.1. Indywidualne programy pomocy	38
2.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza	39
2.2.3. Rehabilitacja społeczna i zawodowa	45
3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia.....	49
4. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.....	57
5. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej.....	60
6. Aktywność projektowo – konkursowa.....	63
6.1. Projekty współfinansowane z EFS.....	64
6.2. Udział w konkursach ogłaszanych przez MPiPS.....	65
6.3. Udział w programach ośłonowych.....	65
7. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia.....	66
Podsumowanie i rekomendacje.....	70
8. Spis tabel, map i wykresów.....	78

Wprowadzenie

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Obowiązek realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na administracji samorządowej i rządowej współpracującej w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Zadania pomocy społecznej określone w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego realizowane są przez 213 ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 ośrodki w miastach na prawach powiatu oraz 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Są to podstawowe jednostki w strukturze pomocy społecznej. Zadania na szczeblu województwa realizowane są przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (zadania samorządu województwa) oraz Wydział Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego (zadania wojewody). Zadania z zakresu pomocy społecznej realizują również pozostałe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, takie jak: domy pomocy społecznej, placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodki wsparcia i ośrodki interwencji kryzysowej.

System pomocy społecznej uzupełniają instytucje działające w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawę o ochronie zdrowia psychicznego, a także sektor instytucji non – profit ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej.

Obowiązek sporządzenia dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej” wynika z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, ze zm). Gminy, powiaty i samorządy województw corocznie przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej, która jest przedstawiana odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena ta wraz z wnioskami powinna być podstawą planowania budżetu na następny rok.

Ocena zasobów pomocy społecznej zawiera informacje dotyczące sytuacji demograficznej i społecznej województwa lubelskiego oraz problemów społecznych ujętych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020

i w programach operacyjnych. Przedstawione są również dane dotyczące osób korzystających z pomocy społecznej, powodów udzielenia pomocy oraz świadczeń przyznawanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie. Zaprezentowano także realizację indywidualnych programów pomocy, zadań z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej. Ocena obejmuje ponadto zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia, kadrę jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz aktywność projektowo – konkursową jednostek, w tym realizowaną w ramach projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz innych programów osłonowych.

Prezentowany dokument zawiera dane przekazane przez wszystkie 233 jednostki - ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie, które sporządziły ocenę w Centralnej Aplikacji Statystycznej. Ok. 60 % danych pobierane jest automatycznie z innych systemów informatycznych (m.in. GUS, POMOST, MEN). Pozostałe informacje są uzupełniane przez pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy społecznej i przekazywane do ROPS w CAS.

Na poziomie województwa wprowadzone dane są sumowane. Na tej podstawie sporządzona została ocena zasobów, która pozwoliła na sformułowanie zawartych w dokumencie rekomendacji.

Słowniczek pojęć użytych w Ocenie Zasobów Pomocy Społecznej

CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	liczba wszystkich mieszkań stanowiących własność gminy albo gminnych osób prawnych lub spółek handlowych utworzonych z udziałem gminy, z wyjątkiem towarzystwa budownictwa społecznego
Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	liczba mieszkań (lokalii) socjalnych, które gmina wynajmuje, bądź może wynajmować na podstawie umowy o najem lokalu socjalnego
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	liczba publicznych i niepublicznych żłobków, oddziałów żłobkowych, klubów dziecięcych na terenie gminy / miasta na prawach powiatu
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	liczba publicznych i niepublicznych przedszkoli wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych przy szkole podstawowej, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego zlokalizowanych na terenie gminy / miasta na prawach powiatu wraz z oddziałami przedszkolnymi w szkołach podstawowych. Dane pochodzą z bazy System Informacji Oświatowej MEN (stan na dn. 30 września)
Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	liczba placówek kulturalnych (zgodnie z definicją GUS, sprawozdanie K-07) posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swym zasięgiem działania małych grup środowiskowych, a działalność prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. W tej liczbie mieszczą się przykładowo: świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe jako placówki pozaszkolne. W tej pozycji ujmuje się placówki zlokalizowane na terenie gminy / miasta na prawach powiatu. Nie uważa się za świetlice jednostek, zwyczajowo określanych "świetlicami", nie prowadzących działalności kulturalnej, społecznej, których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.
Liczba świetlic i klubów dla seniorów	łącznie liczba świetlic i klubów uznawanych jako Kluby Seniora, działających na terenie gminy, zajmujących się rozwojem życia kulturalnego, oświatowego, towarzyskiego i rekreacyjnego osób starszych

Liczba hospicjów

jest to liczba przedsiębiorstw podmiotu leczniczego lub jednostka organizacyjna podmiotu, w którym podmiot leczniczy wykonuje działalność leczniczą w rodzaju stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych innych niż szpitalne. Te świadczenia polegają w szczególności na sprawowaniu wszechstronnej opieki zdrowotnej, psychologicznej i społecznej nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym oraz opieki nad rodzinami tych pacjentów

Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy

jest to liczba placówek zapewniająca cudzoziemcom:

- a) mieszkanie,
- b) wyżywienie,
- c) stałą pomoc pieniężną (kieszonkowe),
- d) bilety na przejazdy w sprawach związanych z postępowaniem o status uchodźcy, przejazdy do lekarza oraz w innych szczególnie uzasadnionych wypadkach,
- e) przybory i książki szkolne,
- f) jednorazową pomoc na zakup odzieży i obuwia,
- g) bezpłatną naukę języka polskiego i podstawowe materiały niezbędne do nauki języka. Cudzoziemiec może przebywać w ośrodku w czasie postępowania o nadanie statusu uchodźcy oraz przez okres 14 dni od jego zakończenia. Cudzoziemiec, który uzyskał status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zgodę na pobyt tolerowany, może przebywać w ośrodku przez 2 miesiące od zakończenia postępowania, o ile złoży odpowiedni wniosek

2. Sytuacja demograficzno - społeczna w województwie lubelskim

2.1. Podział administracyjny

Województwo lubelskie położone jest w południowo – wschodniej części Polski. Zajmuje 25 122 km² powierzchni, co stanowi 8% ogółu kraju. Lubelszczyzna sąsiaduje z 4 województwami: od strony północnej z województwem podlaskim i mazowieckim, od zachodniej ze świętokrzyskim, a południowej z podkarpackim. Strona wschodnia stanowi granicę terytorialną kraju oraz Unii Europejskiej, a sąsiadujemy z Białorusią i Ukrainą. Na części wschodniej znajduje się 6 przejść granicznych: Kukuryki, Terespol, Sławatycze, Dorohusk, Zosin oraz Hrebenne.

Zgodnie z podziałem administracyjnym w obrębie województwa znajduje się 209 gmin, 20 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu (Biała Podlaska, Chełm, Lublin oraz Zamość). Według danych GUS w województwie jest ogółem 42 miasta, 4 046 miejscowości wiejskich oraz 3 718 sołectw.

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2012)

Wyszczególnienie	Polska	Lubelszczyzna	Polska = 100%
	Ogółem		
Powierzchnia w km ²	312 679	25 122	8,0
Powiaty	314	20	6,4
Miasta na prawach powiatu	65	4	6,2
Gminy	2 479	209	8,6
Miasta	908	42	4,6
Miejscowości wiejskie	52 577	4 046	7,7
Sołectwa	40 571	3 718	9,2

Źródło: <http://lublin.stat.gov.pl/dane-o-wojewodztwie/wojewodztwo-895/informacje-o-woj-903/>

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego

**PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
I PRZEJŚCIA GRANICZNE W 2010 R.**

Stan w dniu 31 XII

ADMINISTRATIVE DIVISION OF LUBELSKIE VOIVODSHIP
AND BORDER CROSSINGS IN 2010
As of 31 XII

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/lublin/ASSETS_11wykres_01rocz.pdf

Zgodnie z wymogami statystyki regionalnej Unii Europejskiej w województwie wydzielono 4 podregiony (NTS 3): bialski, chełmsko-zamojski, lubelski i puławski.¹ Najwięcej osób zamieszkuje podregion lubelski – 716 691 osób (33 % ogółu Lubelszczyzny). Kolejnym, co do największej liczby ludności jest podregion chełmsko – zamojski – 643 525 osób (29%), następnie puławski, gdzie liczba mieszkańców stanowi 22% zamieszkałych w województwie oraz podregion bialski z 307 475 osobami (14%). Stolicą województwa lubelskiego jest Lublin, miasto na prawach powiatu z 343 598 mieszkańcami.²

W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba mieszkańców w poszczególnych podregionach zmalała łącznie o 9 501 osób. Największy spadek, bo aż o 3 493 osoby można zauważyć w podregionie lubelskim. Następnie w chełmsko – zamojskim – 2 818 osób, puławskim – 1 827, a w bialskim o 1 283 osoby.

Tabela nr 2. Struktura podregionów województwa lubelskiego

Wyszczególnienie	Podregiony			
	bialski	chełmsko-zamojski	lubelski	puławski
Powiaty	- bialski - parczewski - radzyński - włodawski	- biłgorajski - chełmski - hrubieszowski - krasnostawski - tomaszowski - zamojski	- lubartowski - lubelski - łęczyński - świdnicki	- janowski - kraśnicki - łukowski - opolski - puławski - rycki
Miasto na prawach powiatu	Biała Podlaska	Chełm Zamość	Lublin	-
Ludność	307 475	643 525	713 691	491 459

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl> data pobrania 12.05.2014

2.2. Struktura ludności

Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2013 roku (stan na dz. 31.12.2013r.) Polskę zamieszkiwało ogółem 38 495 659 osób. Najwięcej mieszkańców liczy województwo mazowieckie – 5 316 840 osób tj.13% i śląskie – 4 599 447 osób, co stanowi 11% ogółu.

¹ Podział ten wynika z wprowadzonego Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. (Dz.U. 2007 Nr 214, poz. 1573, z późn. zm.). Rozporządzenie to odnosi się do wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych. Nomenklatura NTS określa podział kraju na 2 zasadnicze poziomy tj. regionalny oraz lokalny, źródło: <http://www.stat.gov.pl/statystyka-regionalna> /GUS, data pobrania: 12.05.2014

² <http://demografia.stat.gov.pl> data pobrania 12.05.2014

Z kolei najmniej w województwach: lubuskim i opolskim – 2% ogółu mieszkańców Polski. W województwie lubelskim natomiast 5% mieszkańców.

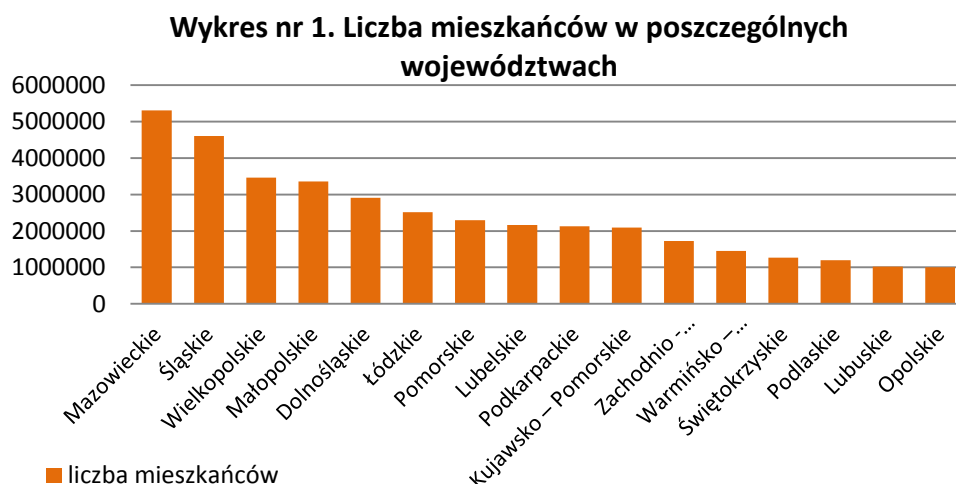
Według danych szacunkowych GUS w województwie lubelskim w dniu 31.12.2013 r. mieszkało 2 156 150 osób. W końcu roku 2013 statystyka publiczna odnotowała spadek liczby ludności Lubelszczyzny o 9 501 osób w porównaniu z rokiem poprzednim oraz o 15 707 osób z rokiem 2011. Systematyczny spadek liczby ludności województwa obserwuje się od połowy lat dziewięćdziesiątych. Związany jest on z ujemnym przyrostem naturalnym (współczynnik przyrostu naturalnego- 1,44) oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zewnętrznych (współczynnik migracji – 2,38).

Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach

Jednostka terytorialna	Liczba osób	% udział liczby osób w województwach w ogólnej liczbie ludności Polski
POLSKA	38 495 659	x
Dolnośląskie	2 909 997	7%
Kujawsko – Pomorskie	2 092 564	5%
Lubelskie	2 156 150	5%
Lubuskie	1 021 470	2%
Łódzkie	2 513 093	6%
Małopolskie	3 360 581	8%
Mazowieckie	5 316 840	13%
Opolskie	1 004 416	2%
Podkarpackie	2 129 294	5%
Podlaskie	1 194 965	3%
Pomorskie	2 295 811	5%
Śląskie	4 599 447	11%
Świętokrzyskie	1 268 239	3%
Warmińsko – Mazurskie	1 446 915	3%
Wielkopolskie	3 467 016	9%
Zachodnio - Pomorskie	1 718 861	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Poniższy wykres przedstawia liczbę ludności w poszczególnych województwach. Zakres danych wykresu uporządkowany jest według liczby mieszkańców – od najbardziej zaludnionych do najmniej. Województwo lubelskie zajmuje 8 miejsce.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Z danych *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym* wynika, że tak jak w roku 2012 tak i w 2013 najwięcej osób zamieszkiwało miasto Lublin (16% ogółu mieszkańców województwa). Kolejnym, co do największej liczby ludności powiatem jest powiat lubelski (7%). Następnie bialski, biłgorajski, łukowski, puławski i zamojski, w których liczba ludności kształtuje się na granicy 5%. Najmniej mieszkańców liczą powiaty: janowski, parczewski i włodawski.

Biorąc pod uwagę strukturę ludności według płci, zauważyć można, że sytuacja od kilku lat nie ulega zasadniczym zmianom. Na koniec 2013 roku liczba kobiet w województwie lubelskim wyniosła 1 110 800 kobiet, co daje 52% ogółu mieszkańców. Śledząc dane GUS na przestrzeni ostatniej dekady, zaobserwować można, że najwięcej kobiet zamieszkiwało Lubelszczyznę w 2003 roku. Liczba ta wyniosła 1 126 647 kobiet. W kolejnych latach odnotowano spadek liczby kobiet, aż do roku 2010, w którym ta liczba przekroczyła 1 122,2 tys. W latach 2011 – 2013 dostrzec można ponowny spadek liczby kobiet. Współczynnik feminizacji ukształtował się na podobnym poziomie jak w latach poprzednich i osiągnął wartość 106, w Polsce zaś na przestrzeni ostatnich lat – 107.³

³ <http://www.stat.gov.pl> / Bank Danych Lokalnych, data pobrania: 13.05.2014

Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci

Jednostka terytorialna	Ogółem	% udział liczby osób w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa	Mężczyźni	% udział liczby mężczyzn w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa	Kobiety	% udział liczby kobiet w powiatach w ogólnej liczby mieszkańców województwa
LUBELSKIE	2 156 150	x	1 045 350	48%	1 110 800	52%
Powiat bialski	113 336	5%	56 187	49%	57 149	51%
Powiat biłgorajski	103 366	5%	50 922	49%	52 444	51%
Powiat chełmski	79 573	3%	39 266	49%	40 307	51%
Powiat hrubieszowski	67 157	3%	32 906	49%	34 251	51%
Powiat janowski	47 296	2%	23 441	49%	23 855	51%
Powiat krasnostawski	66 559	3%	32 361	48%	34 198	52%
Powiat kraśnicki	98 749	4%	48 170	48%	50 579	52%
Powiat lubartowski	90 065	4%	44 084	49%	45 981	51%
Powiat lubelski	149 481	7%	73 116	49%	76 365	51%
Powiat łęczyński	57 587	3%	28 271	49%	29 316	51%
Powiat łukowski	109 325	5%	54 372	49%	54 953	51%
Powiat opolski	61 803	3%	30 263	49%	31 540	51%
Powiat parczewski	36 044	2%	17 828	49%	18 216	51%
Powiat puławski	116 206	5%	55 867	48%	60 339	52%
Powiat radzyński	60 870	3%	30 409	49%	30 461	51%
Powiat rycki	58 080	3%	28 935	49%	29 145	51%
Powiat świdnicki	72 960	3%	35 133	48%	37 827	52%
Powiat tomaszowski	86 936	4%	42 877	49%	44 059	51%
Powiat włodawski	39 567	2%	19 552	49%	20 015	51%
Powiat zamojski	109 198	5%	53 826	49%	55 372	51%
Powiat m. Biała Podlaska	57 658	3%	27 704	48%	29 954	52%

Powiat m. Chełm	65 481	3%	30 826	47%	34 655	53%
Powiat m. Lublin	343 598	16%	158 236	46%	185 362	54%
Powiat m. Zamość	65 255	3%	30 798	47%	34 457	53%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Województwo lubelskie należy do stosunkowo mało zurbanizowanych – w 42 miastach województwa zamieszkiwało 46,4% ogółu ludności, podczas gdy przeciętnie w kraju ludność miast stanowiła 60,6% ogółu populacji.⁴

2.3. Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2015 – 2035.

Ekonomiczne grupy ludności* klasyfikuje się w trzech przedziałach wiekowych. Wiekiem przedprodukcyjnym obejmuje się osoby do 17 roku życia. Natomiast w wieku produkcyjnym uwzględniana jest granica wiekowa mężczyzn i kobiet. Mężczyzn klasyfikuje się w przedziale wiekowym od 18 do 64 lat, natomiast kobiety od 18 do 59 lat. W trzeciej grupie wiekowej – poprodukcyjnej: wiek mężczyzn liczony jest od ukończenia 65 roku życia i powyżej oraz kobiet - 60 lat i powyżej. Podział ten istotny jest również na rynku pracy. „W analizach potencjału demograficznego prowadzonych w kontekście rynku pracy istotne znaczenie, oprócz liczby ludności, ma także struktura ludności według płci i wieku (przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny)”.⁵ Ponad 2/3 mieszkańców Lubelszczyzny w 2013 roku stanowiły osoby w wieku produkcyjnym – 63%, w wieku poprodukcyjnym – 18%, natomiast w przedprodukcyjnym – 19%. Podobna tendencja utrzymuje się w skali kraju.

W Tabeli nr 5 zestawiono poszczególne grupy wiekowe z uwzględnieniem podziału na płeć w latach 2010 – 2013.

Tabela nr 5. Liczba ludności województwa lubelskiego wg. ekonomicznych grup ludności

Lata	Wiek przedprodukcyjny				
	(0 - 17)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	419 121	214 608	51,20%	204 513	48,80%
2011	410 229	210 002	51,20%	200 227	48,80%
2012	402 493	205 858	51,10%	196 635	48,90%

* Przynależność do ekonomicznej grupy ludności jest określana poprzez wiek zdolności do pracy

⁴ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2012, Urząd Statystyczny w Lublinie, maj 2013 red dr Krzysztof Markowski str. 23 , źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 28.05.2013

⁵ Raport z badań lokalnego rynku pracy miasta Lublina – tendencje i prognozy, (red.) Świeczewska I., ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Lublin 2009, s.11

2013	395 257	202 218	51,20%	193 039	48,80%
Lata	Wiek produkcyjny				
	(M:18 - 64; K: 18 - 59)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	1 377 527	724 858	52,60%	652 669	47,40%
2011	1 372 171	724 617	52,80%	647 554	47,20%
2012	1 364 563	722 452	52,90%	642 111	47,10%
2013	1 352 470	718 131	53,10%	634 339	46,90%
Lata	Wiek poprodukcyjny				
	(M: 65 i pow.; K: 60 i pow.)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2010	381 963	116 885	30,60%	265 078	69,40%
2011	389 457	118 367	30,30%	271 090	69,70%
2012	398 595	121 492	30,50%	277 103	69,50%
2013	408 423	125 001	30,60%	283 422	69,40%

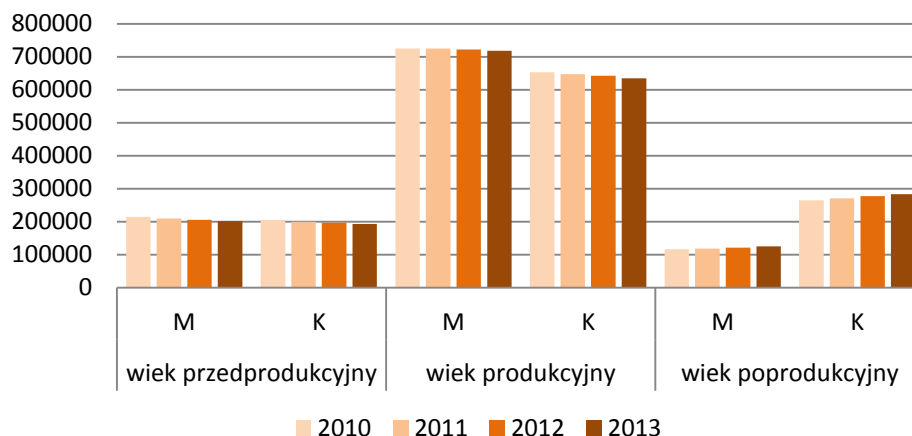
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Zarówno wiek przedprodukcyjny i produkcyjny charakteryzuje się większą liczbą mężczyzn niż kobiet. Jednakże w obu grupach zauważyć można tendencję spadkową liczby mieszkańców. W przypadku grupy 0 – 17 różnica między 2010 a 2013 wyniosła 23 864 osoby, a w grupie produkcyjnej – 25 057.

W województwie lubelskim przybywa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Z danych statystycznych z 2010 roku wynika, że województwo zamieszkiwały 381 963 osoby w wieku poprodukcyjnym, w tym 265 078 kobiet (69,40%). W 2013 roku tak jak w latach poprzednich, osoby w wieku poprodukcyjnym to przede wszystkim kobiety (70%).

Poniższy wykres przedstawia podział ludności według grup ekonomicznych oraz płci. Dane uwzględniają zmiany w latach 2010 – 2013.

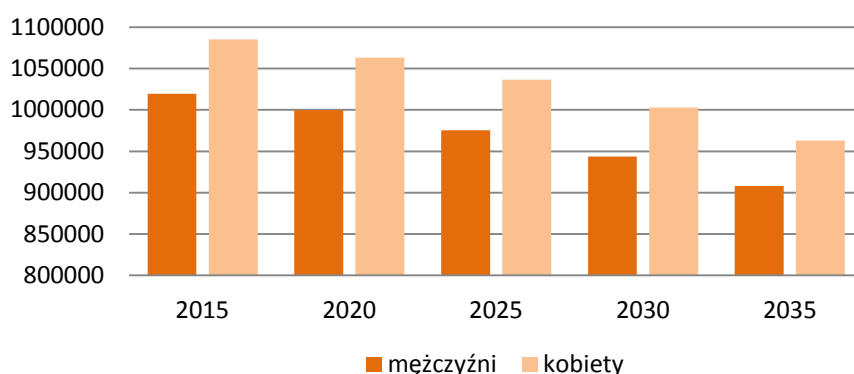
Wykres nr 2. Liczba ludności województwa lubelskiego według ekonomicznych grup ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Prognozy GUS wskazują postępujący spadek ludności województwa w następnych latach.

Wykres nr 3. Prognoza dotycząca liczby ludności według płci na lata 2015 - 2035 dla województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.stat.gov.pl/> / Bank Danych Lokalnych, data pobrania: 13.05.2014

Do 2035 rok prognozuje się około 50 % spadek liczby mieszkańców Lubelszczyzny w porównaniu z 2015. Zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn widoczna jest tendencja spadkowa. Szacuje się, że w 2035 roku województwo będzie zamieszkiwać nieco ponad 90 000 mężczyzn i 95 000 kobiet.

2.4. Struktura społeczno – bytowa osób starszych z prognozą na lata 2015 – 2035

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest obserwowane od wielu lat. Z danych GUS wynika, że w latach 2002 – 2012 liczba osób powyżej 60. roku życia wzrastała systematycznie, zarówno w kraju jak i w województwie lubelskim.

Tabela nr 6. Liczba mieszkańców powyżej 60 roku życia w latach 2002 – 2013 w kraju i województwie lubelskim.

Lata	Polska	Województwo lubelskie
2002	5 765 039	356 684
2003	5 802 023	357 324
2004	5 847 181	358 306
2005	5 888 222	360 090
2006	5 983 242	363 171
2007	6 082 457	365 971
2008	6 195 732	369 955

2009	6 311 615	374 212
2010	6 455 626	381 963
2011	6 653 369	389 457
2012	6 860 973	398 595
2013	7 078 151	408 423

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Województwo lubelskie, tak jak pozostałe regiony kraju dotknięta jest procesem starzenia się społeczeństwa. W 2013 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w Polsce wyniósł 18%, natomiast na Lubelszczyźnie 19%, tak więc zaliczamy się do społeczeństw, które przekroczyły próg starości zaawansowanej⁶.

Nawiązując do podrozdziału 2.3. *Struktura ludności według ekonomicznych grup ludności z prognozą na lata 2015 – 2035* i liczby mężczyzn oraz kobiet w wieku poprodukcyjnym warto bliżej przyjrzeć się temu, jak sytuacja ta zmieniała się w ostatnich dziesięciu latach w województwie lubelskim.

Zasadniczą różnicą między pozostałymi ekonomicznymi grupami ludności jest fakt, że to kobiety stanowią większą grupę osób w wieku poprodukcyjnym. W 2002 roku tworzyły 67,2% ogółu mieszkańców województwa, a w 2013 odsetek ten wzrósł do prawie 70%. W poniższej tabeli wyszczególniono podział na płeć wraz z ich odsetkiem procentowym w ostatnich latach.

Tabela nr. 7. Podział wieku poprodukcyjnego z uwzględnieniem płci w poszczególnych latach

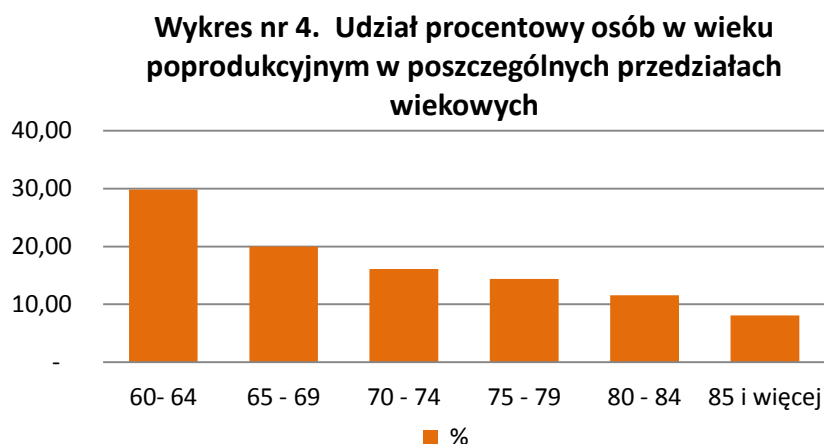
Lata	Wiek poprodukcyjny				
	(M: 65 i pow.; K: 60 i pow.)				
	ogółem	mężczyźni	%	kobiety	%
2002	356 684	117 002	32,80%	239 682	67,20%
2003	357 324	117 605	32,90%	239 719	67,10%
2004	358 306	117 754	32,90%	240 552	67,10%
2005	360 090	118 051	32,80%	242 039	67,20%
2006	363 171	118 245	32,50%	244 926	67,50%
2007	365 971	117 097	32,00%	248 874	68,00%
2008	369 955	116 342	31,40%	253 613	68,60%
2009	374 212	116 014	31,00%	258 198	69,00%
2010	381 963	116 885	30,60%	265 078	69,40%
2011	389 457	118 367	30,30%	271 090	69,70%

⁶ Wyznacznikiem demograficznej starości jest przekroczenie 12% udziału ludzi 60 – letnich i starszych w ogólnej liczbie ludności. Jeśli odsetek ten przekroczy wskaźnik 15% w ogólnej strukturze, dana społeczność weszła w fazę starości zaawansowanej, za Pakuła M., „Postawy osób starszych wobec edukacji”, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2010, s. 40

2012	398 595	121 492	30,50%	277 103	69,50%
2013	408 423	125 001	30,60%	283 422	69,40%

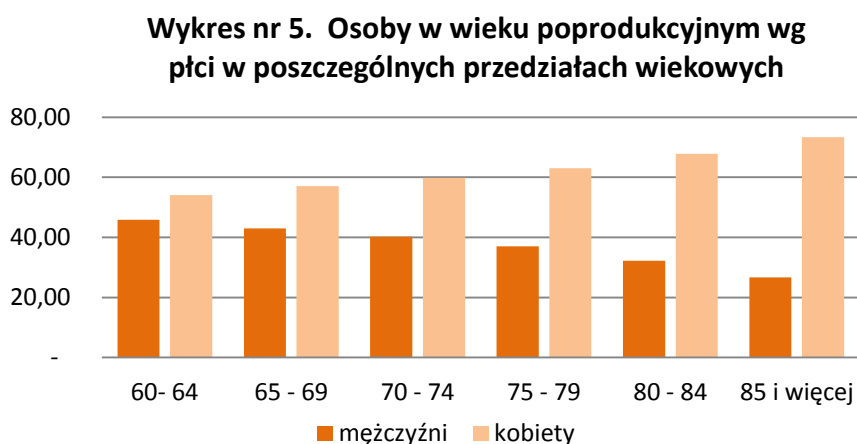
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://demografia.stat.gov.pl>, data pobrania 19.05.2014

Najliczniejszą grupę osób w wieku poprodukcyjnym tworzą mieszkańcy Lubelszczyzny w przedziale wiekowym 60 – 64 lata i stanowią oni niemal 30% ogółu osób w wieku poprodukcyjnym. Kolejnym przedziałem mającym dość wysoki odsetek jest przedział 65 – 69 i stanowi on 20%. Najmniej liczną grupę tworzą osoby mające 85 lat i więcej. Procentowe ujęcie wyodrębnionych przedziałów wiekowych przedstawia wykres nr 4.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.stat.gov.pl> / Bank Danych Lokalnych, data pobrania 14.05.2014

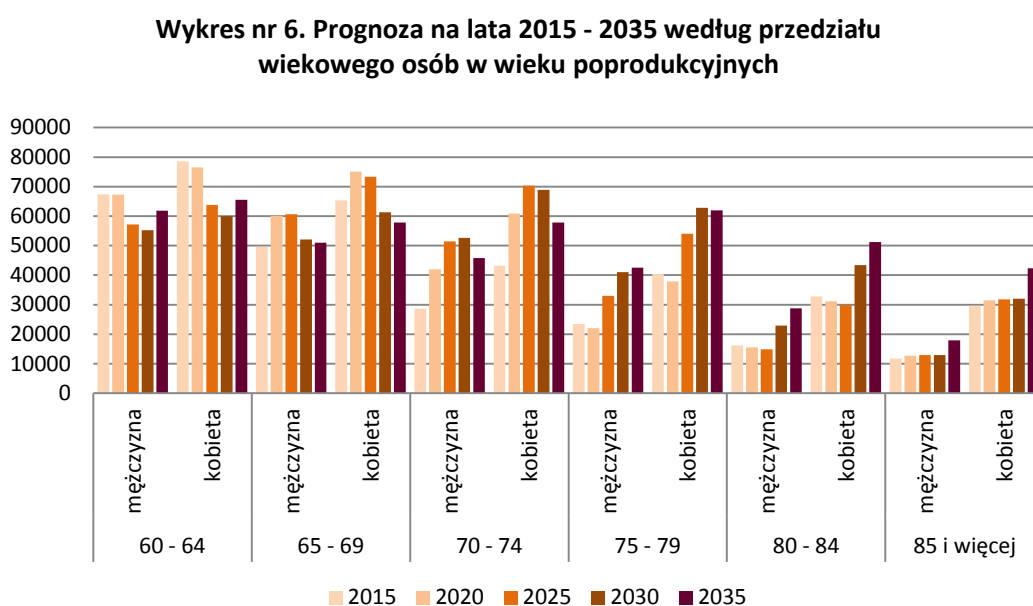
Dodatkowo w grupie poprodukcyjnej dokonano podziału na płeć w poszczególnych przedziałach wiekowych. Dane te przedstawiono na wykresie nr 5.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.stat.gov.pl> / Bank Danych Lokalnych, data pobrania 14.05.2014

Z przedstawionych danych wynika, że wzrost procentowy nastąpił u kobiet w każdym przedziale wiekowym. Najwyższy skok osiągnięto w przedziale 85 i więcej i wyniósł on ponad 70%, co stanowi 2/3 ogółu omawianego przedziału. Z kolei procent mężczyzn w każdym kolejnym przedziale systematycznie spada i stanowi niecałe 30% w ostatniej grupie wiekowej. Podobnie sytuacja kształtuje się w Polsce. Z *Diagnozy Społecznej 2013. Warunki i jakość życia Polaków* wynika, że „(...) proporcja kobiet jest tym większa im bardziej zaawansowany wiek – w grupie powyżej 79 lat kobiet jest dwukrotnie więcej niż mężczyzn: 66,1 do 33,9%”.⁷

Poszczególne przedziały wiekowe wraz z podziałem na płeć przedstawiono na wykresie nr 6.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://www.stat.gov.pl> / Bank Danych Lokalnych, data pobrania 14.05.2014

Z danych GUS wynika, że tendencja spadkowa w grupie poprodukcyjnej będzie utrzymywać się do ostatniego roku prognozy. W dalszym ciągu najliczniejszą grupę stanowić będą kobiety i mężczyźni w przedziale wiekowym 60 – 64 lata. Jak wynika z danych z 2013 roku najmniejszą grupę stanowią mieszkańcy Lubelszczyzny w przedziale wiekowym 85 lat i więcej i szacuje się, że taka sytuacja będzie miała miejsce również w 2035 roku. W grupie tej nie zmieni się również liczba kobiet. W dalszym ciągu będzie wyższa od liczby mężczyzn. Taka sytuacja utrzyma się również w pozostałych przedziałach.

⁷ J. Czapiński, P. Błędowski, *Aktywność i jakość życia osób w podeszłym wieku*, [w:] *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2014, s. 334

2.5. Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim

W literaturze przedmiotu o rynku pracy mówimy, gdy wysiłek ludzki (lub siła robocza) staje się towarem kupowanym i sprzedawanym na warunkach, które w świetle prawa składają się na kontrakt.⁸ Poddając analizie rynek pracy nawiązuje się do trzech kluczowych aspektów: demografii, osób pracujących i niepracujących. Analizy te odbywają się na różnych poziomach dezagregacji i w różnych przekrojach⁹. Rynek pracy charakteryzują dwie grupy: osoby pracujące i bezrobotne. W odniesieniu do osób pracujących w strukturze tej grupy uwzględnia się płeć, poziom wykształcenia, sektory ekonomiczne jak i własności. Natomiast, analizując sytuację bezrobotnych pod uwagę bierze się liczbę tych osób, stopę bezrobocia, a także strukturę płci, wieku, wykształcenie czy czas pozostawiania bez pracy.

W końcu 2013 roku liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego wyniosła 134 042 osoby. W porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych o 2 917 osoby. Natomiast różnica między bezrobotnymi zarejestrowanymi w 2011 i w 2012 wynosiła 8 684 osoby. Zmiany odnotowano również w skali kraju - na koniec 2011 roku liczba bezrobotnych wyniosła 1 982 676 osób, w 2012 – 2 136 815, natomiast w 2013 – 2 157 883.

Stopa bezrobocia w 2011 w skali kraju wyniosła 12,5%, natomiast w latach 2012 – 2013 pozostała na tym samym poziomie i miała wartość 13,4%. W województwie lubelskim w 2011 roku stopa bezrobocia wyniosła 13,2%, a w kolejnych latach wzrastała odpowiednio 14,1% i 14,4%. Poszczególne dane obrazuje tabela nr 8.

Tabela nr 8. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	122,4	131,1	134,0
Bezrobotni nowo zarejestrowani w tys. (w skali roku)	140,1	139,8	134
Stopa bezrobocia (%)	13,2	14,1	14,4

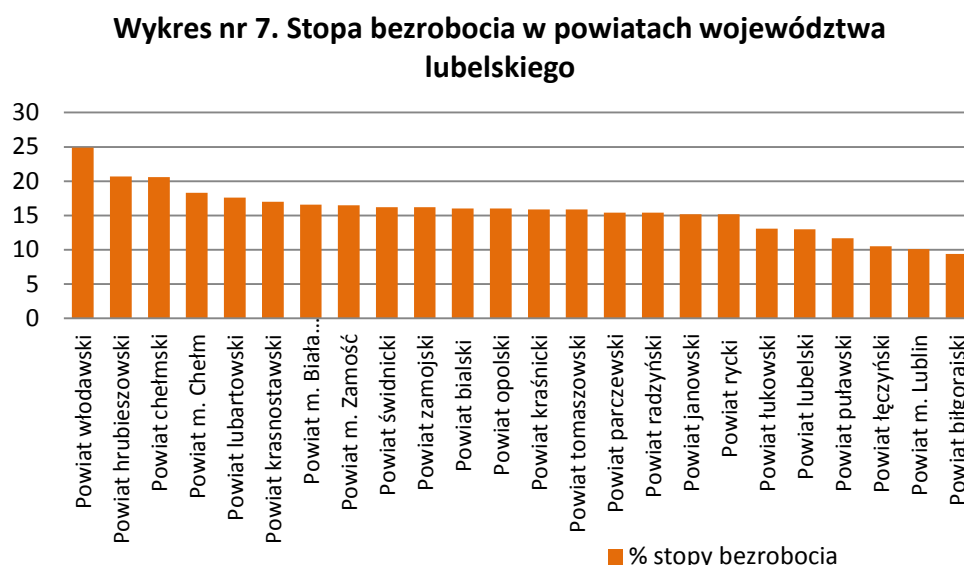
Źródło: <http://www.stat.gov.pl/lublin>, data pobrania: 12.05.2014

Na poziomie powiatów w 2013 roku najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w powiatach: włodawskim (24,9%), hrubieszowskim (20,7%) i chełmskim ziemskim (20,6%). Natomiast najniższą w powiatach: biłgorajskim - 9,4%, lubelskim grodzkim - 10,1%

⁸ *Słownik socjologii i nauk społecznych*, (red.) Marshall G., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s.295

⁹ *Raport z badań lokalnego rynku pracy miasta Lublina – tendencje i prognozy*, (red.) Świeczewska I., ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Lublin 2009, s.11

i łęczyńskim - 10,5%. Na wykresie nr 7 przedstawiono stopę bezrobocia poszczególnych powiatów województwa lubelskiego.

Źródło: <http://www.wup.lublin.pl/wup/index.php?kat=176>, data pobrania: 16.05.2014

Na koniec grudnia 2013 roku 123 113 osoby tj. 92 % ogółu zarejestrowanych w urzędach pracy stanowiły osoby bez prawa do zasiłku. W analogicznym okresie roku ubiegłego wskaźnik ten był na tym samym poziomie. W omawianym okresie 48% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły kobiety, natomiast 55% mieszkańcy wsi.

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 2013 największą grupę tworzyły osoby długotrwale bezrobotne – 79 555 osób, tj. 59% wszystkich zarejestrowanych. Równie liczną grupę stanowili bezrobotni z wykształceniem poniżej średniego – 64 652 tj. 48%. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie na koniec grudnia 2013 problemy ze znalezieniem pracy miały również następujące grupy bezrobotnych:

- bez doświadczenia zawodowego – 48 899 osób tj. 36,5 % ogółu bezrobotnych,
- bez kwalifikacji zawodowych – 37 694 osoby tj. 28,1 % ogółu bezrobotnych,
- do 25 roku życia – 28 290 osób tj. 21,1 % ogółu bezrobotnych,
- powyżej 50 roku życia – 26 142 osoby, tj. 19,5% ogółu bezrobotnych,
- osoby samotnie wychowujące, co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia – 10 261 osób tj. 7% ogółu bezrobotnych¹⁰.

¹⁰ <http://www.wup.lublin.pl/wup/index.php?kat=178>, data pobrania: 16.05.2014

2.6. Infrastruktura społeczna

Jednym z obszarów, które obejmuje ocena zasobów pomocy społecznej jest infrastruktura społeczna. Mówiąc o infrastrukturze mamy na myśli „(...) urzędnicy i instytucje świadczące w sposób zorganizowany usługi jednostkowe w zakresie oświaty i wychowania, upowszechniania kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej oraz kultury fizycznej i turystyki”¹¹.

Informacje zebrane za pomocą systemu CAS z OPS, MOPR i PCPR z województwa lubelskiego pozwalają na przedstawienie danych z poszczególnych powiatów i miast na prawach powiatu. Sprawozdanie OZPS uwzględnia liczbę placówek z wyłączeniem zasobów ludzkich.

W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2013 roku zwiększyła się liczba mieszkań socjalnych, liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży oraz dla seniorów, a także liczba żłobków. Dalszy wzrost wymienionych instytucji prognozuje się również w roku 2014. Zmniejszyła się również liczba mieszkań komunalnych będących w zasobie gmin i będzie ona ulegać redukcji. Nieznaczny spadek przewiduje się również w liczbie przedszkoli. Wśród wymienionych instytucji społecznych zarówno liczba hospicjów jak i ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy w roku oceny i w kolejnym pozostanie na tym samym poziomie.

Tabela Nr 9. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego

Lp.	Infrastruktura społeczna	2012	2013	Rok po ocenie
1.	Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	21 661	21 182	21 167
2.	Liczba mieszkań socjalnych	1 824	1 876	1 946
3.	Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	31	41	45
4.	Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	907	1 068	1 055
5.	Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	425	466	471
6.	Liczba świetlic i klubów dla seniorów	132	150	153
7.	Liczba hospicjów	7	7	7
8.	Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy	4	5	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W 2012 roku liczba mieszkań komunalnych w województwie lubelskim wyniosła 21 661, natomiast w roku oceny zmalała o 479. Prognozuje się, że w roku 2014 liczba ta

¹¹ J.Korszel, Infrastruktura społeczna w polityce społecznej, Opole 1990, s. 18

zmniejszy się i wyniesie 21 167. Najwięcej tego typu mieszkań występowało w m. Lublin - wyniosło 9 183 mieszkania, czyli 43,4% ogółu wszystkich mieszkań tego typu na Lubelszczyźnie. Drugim, co do największej liczby mieszkań w zasobie gminy jest m. Zamość z 1 902 mieszkaniami (8,97%) oraz m. Chełm – 1 568 czyli 7,4% ogółu. Najmniej tego typu mieszkań natomiast jest w powiatach: janowskim oraz krasnostawskim. Niepokojące jest zjawisko spadku liczby mieszkań komunalnych przy ciągłym zapotrzebowaniu na tego typu lokale mieszkalne.

Liczba mieszkań socjalnych w województwie lubelskim wynosi ogółem 1 876 lokali, z czego najwięcej jest ich w m. Lublin – 274. Najmniej tego typu lokali znajduje się w m. Biała Podlaska i są to tylko 3 mieszkania.

Istotne jest również przedstawienie sytuacji osób oczekujących na mieszkanie oraz wniosków złożonych przez klientów do poszczególnych jednostek. Odnośnie liczby wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy w roku oceny złożono 2 941 podań, natomiast w kolejnym roku prognozuje się wzrost o 116. Z kolei liczba osób oczekujących na mieszkanie socjalne zmalała z 1 536 osób w 2012 do 1 492 w roku oceny. Jednakże prognozuje się wzrost o ponad 100 osób w roku następnym. W 2013 roku przeprowadzono 113 wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba ta wzrosła prawie dwukrotnie.

W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowało 41 żłobków, z czego po 8 znajduje się w m. Zamość i m. Lublin. W pozostałych powiatach liczba żłobków nie przekracza 5. Dysponują one ogółem 2 089 miejscami. Liczba ta wzrasta w kolejnych latach i szacuje się, że w następnym roku oceny wyniesie 2 246 miejsc. Dziesięć powiatów nie wykazało funkcjonowania żłobków na swoim terenie.

Ogółem w województwie lubelskim jest 1 068 przedszkoli wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach. Dysponują one łącznie 54 259 miejscami. Najwięcej przedszkoli - 116 znajduje się w m. Lublin i stanowią one ok. 11% wszystkich przedszkoli w województwie lubelskim, zarówno publicznych jak i niepublicznych. Prognozuje się, że w następnym roku spadnie do 1 055.

Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży w roku oceny łącznie stanowiła 466 takich placówek. W liczbie tej mieszczą się świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe jako placówki pozaszkolne. Z podsumowania sprawozdania wynika, że najwięcej takich placówek znajdowało się w powiecie lubelskim – 47, w m. Biała Podlaska – 44 oraz w powiecie świdnickim – 39.

Na terenie Lubelszczyzny łącznie znajduje się 150 świetlic i klubów dla seniorów. Na podstawie danych z poprzednich lat wynika, że placówek tego typu systematycznie przybywa. Najwięcej takich placówek wykazały powiaty: hrubieszowski, zamojski i m. Lublin.

Przynajmniej 2 takie świetlice i kluby dla seniorów znajdują się w m. Chełm, powiecie łukowskim oraz łęczyńskim.

Z danych z oceny wynika, że w latach 2011 – 2013 liczba hospicjów pozostała na tym samym poziomie i wyniosła 7. Hospicja znajdują się w m. Chełm, m. Lubartów, m. Puławy, m. Włodawa, m. Lublin (2 hospicja) oraz w gminie Łabunie w powiecie zamojskim. W pozostałych powiatach i miastach na prawach powiatu ocena zasobów nie wykazała funkcjonowania takich jednostek.

W województwie lubelskim znajduje się 5 ośrodków dla cudzoziemców, którzy ubiegają się o status uchodźcy. Ośrodki te znajdują się w powiatach: łukowskim, radzyńskim, białskim, oraz w dwóch miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej oraz w Lublinie.

3. Dane o osobach korzystających z pomocy i wsparcia

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, gmina oraz powiat realizują działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podejmują one działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej oraz powiatowe centrum pomocy rodzinie wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka zmierzając do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Przydzielając rodzaj, formę i wielkość świadczenia jednostka bierze pod uwagę z jednej strony potrzeby osób i rodzin, ich możliwości oraz zasoby, zaś z drugiej swoje cele i możliwości. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia – w tej grupie ujęte zostały osoby i rodziny, które w danym okresie sprawozdawczym uzyskały pomoc i wsparcie bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania – z uwzględnieniem zarówno pomocy, która udzielana była w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomocy bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego. W grupie tej uwzględnione są także osoby i rodziny objęte wyłącznie pracą socjalną, wsparciem jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w postaci skierowań do zajęć w centrach i klubach integracji społecznej, skierowań do prac społecznie użytecznych itp. W przypadkach, w których nie wszystkie te osoby były ujęte w bazie informacyjnej Pomost jednostki dokonywały ich korekty, uzupełniając dane informacjami z własnych źródeł.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie w roku 2013 jednostki udzieliły pomocy i wsparcia ogółem 162 725 osobom, tj. o ponad 7 tysięcy więcej niż w roku poprzednim, prognozy na rok następny wskazują dalszy wzrost liczby osób korzystających z pomocy. Wśród tych osób liczba osób długotrwale korzystających ze wsparcia (tj. liczba osób, które w ciągu ostatnich 36 miesięcy były zarejestrowane w systemie świadczeń pomocy społecznej (POMOST), przez co najmniej 18 miesięcy) wyniosła 80 504 osoby, co stanowi prawie 50 %. Osoby objęte wsparciem ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie w 2013 roku stanowią ogółem 92 637 rodzin, a osób w tych rodzinach jest 260 338. Biorąc pod uwagę gminy i powiaty 12 % ich mieszkańców korzysta z pomocy i wsparcia ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie.

3.1. Ocena zasobów pomocy społecznej w gminie

Zadania pomocy społecznej w gminach wykonują jednostki organizacyjne – ośrodki pomocy społecznej. Zadania ośrodków pomocy społecznej w miastach na prawach powiatu realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej, które mogą być nazwane miejskimi ośrodkami pomocy rodzinie.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, gmina realizuje działania mające na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Podejmuje działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania realizowane przez ośrodek pomocy społecznej wspierają osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

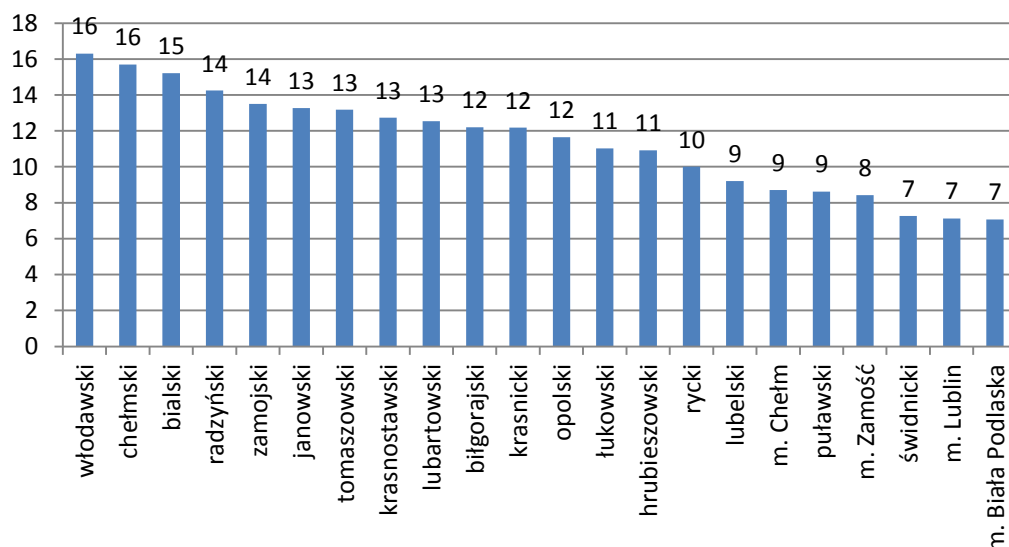
Przydzielając rodzaj, formę i wielkość świadczenia ośrodek bierze pod uwagę z jednej strony potrzeby osób i rodzin, ich możliwości oraz zasoby, zaś z drugiej - cele i możliwości jednostki.

3.1.1. Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia

Wsparciem ośrodków pomocy społecznej w województwie lubelskim w 2013 roku objęto 148 654 osób z 80 827 rodzin (liczących ogółem 237 247 osób), w tym 76 507 rodzin (czyli 95 %) stanowiły rodziny długotrwale korzystające z pomocy społecznej. W odniesieniu do roku 2012 liczba rodzin korzystających z pomocy nieznacznie wzrosła (wzrost o 1341 rodzin tj. o 1,6 %). Prognozy na rok 2014 wskazują, że w porównaniu do roku oceny liczba rodzin objętych wsparciem wzrośnie o kolejne 2% (tj. 1758 rodzin). Wykazane osoby i rodziny uzyskały pomoc i wsparcie w ramach zdań własnych i zleconych (udzielonej w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomoc która jest udzielana bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego).

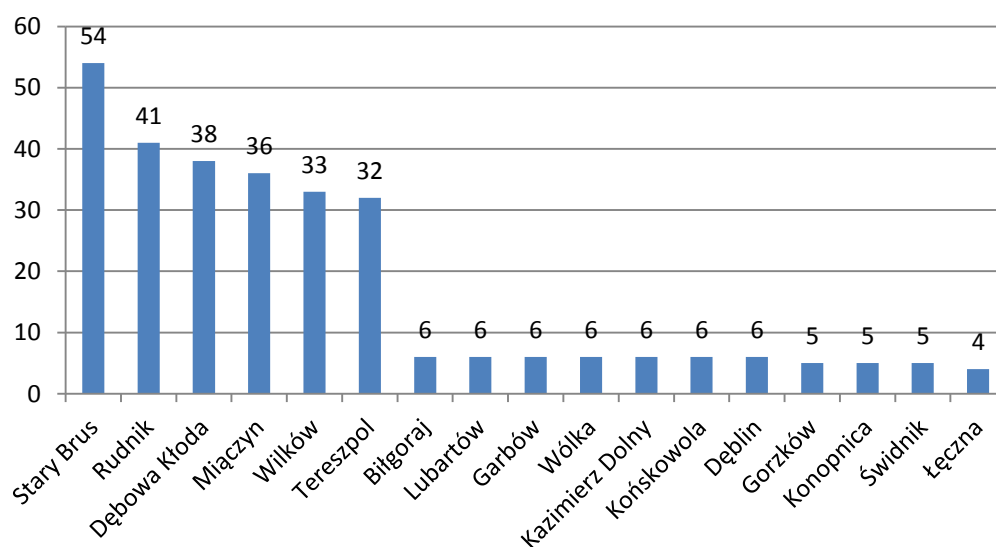
Jako wskaźnik korzystających z pomocy i wsparcia przyjęto odsetek mieszkańców województwa korzystających tej pomocy w odniesieniu do ogólnej liczby mieszkańców. Wskaźnik ten w województwie lubelskim od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. W roku 2013 ze wsparcia skorzystało 11% mieszkańców Lubelszczyzny. W ujęciu powiatowym w roku oceny najwyższy był w powiatach włodawskim i chełmskim – 16%, bialskim – 15% oraz radzyńskim i zamojskim – 14%. Z kolei najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano M. Białej Podlaskiej, M. Lublinie i powiecie świdnickim – 7%. Do powiatów, w których odsetek korzystających ze wsparcia i pomocy jest niższy od wskaźnika wojewódzkiego należą również: M. Zamość, M. Chełm, powiat puławski, lubelski i rycki.

Wykres nr 8. Odsetek mieszkańców powiatów korzystających ze wsparcia i pomocy ośrodków pomocy społecznej (w %)

Wskaźnik korzystających z pomocy w poszczególnych gminach jest zróżnicowany - w większości, to jest w 121 (57%) gminach przyjmuje wartości wyższe od wojewódzkiego, przy czym najwyższy odsetek korzystających w 2013 roku odnotowano w gminie Stary Brus (powiat włodawski) – 54%. W 16 gminach (7%) wskaźnik przyjmuje taką samą wartość jak wojewódzki – 11%, z kolei wartości poniżej średniej wojewódzkiej odnotowano w 76 gminach (36%). Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających z pomocy i wsparcia w roku oceny występuje w gminie Łęczna – zaledwie 4%, czyli jest niższy o 47 punktów procentowych niż w gminie o najwyższym wskaźniku.

Wykres nr 9. Gminy o najwyższych i najniższych wskaźnikach korzystających z pomocy i wsparcia w 2013 r. (w %)

Ośrodki pomocy społecznej rodzinom wymagającym wsparcia udzielają pomocy w ramach zadań własnych i zleconych gminie, w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Do świadczeń pieniężnych zaliczamy:

- zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- zasiłki stałe,
- zasiłki okresowe,
- zasiłki celowe,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczenia na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- inne zasiłki celowe,
- specjalne zasiłki celowe,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłku lub pożyczki,
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie,
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

Z kolei do świadczeń niepieniężnych zaliczamy między innymi następujące formy pomocy:

- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- schronienie,
- posiłek,
- ubranie,
- inna pomoc rzeczowa,
- usługi opiekuńcze,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego,
- sprawienie pogrzebu,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w naturze,
- uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (w ramach pomocy na usamodzielnienie),
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (w ramach pomocy na usamodzielnienie).

W roku 2013 pomoc w formie świadczeń bez względu na rodzaj, formę, liczbę świadczeń i źródło finansowania otrzymały 120 307 osoby z 71 862 rodzin (liczących łącznie 218 196 osób). Ponad połowę – 55% (66 826) osób, którym przyznano świadczenie stanowiły osoby długotrwale korzystające z pomocy. W porównaniu z rokiem 2012 liczba osób, którym przyznano świadczenie wzrosła o 3%, natomiast prognozy na rok 2014 wskazują wzrost o 2%.

W roku oceny świadczenia pieniężne przyznano 58 832 osobom z 53 972 rodzin (liczących 152 453 osób). W porównaniu z rokiem 2012 liczba osób i rodzin, którym przyznano świadczenie wzrosła o 3%. Ośrodki pomocy społecznej prognozują, że w rok po ocenie liczba osób i rodzin pobierających świadczenia pieniężne wzrośnie o niecałe 2%.

Natomiast, z pomocy w formie świadczeń niepieniężnych w roku oceny skorzystało 67 245 osób (z 38 272 rodzin liczących 145 521 osób). W odniesieniu do roku 2012 liczba osób i rodzin wzrosła o niewiele ponad 1%, z kolei w roku 2014 ośrodki pomocy społecznej prognozują wzrost o 2%.

3.1.2. Powody udzielania pomocy i wsparcia

Podobnie jak w latach ubiegłych w roku 2013 głównymi powodami przyznania pomocy i wsparcia są ubóstwo i bezrobocie:

- ubóstwo – 45 039 rodzin liczących 136 765 osób,
- bezrobocie – 38 118 rodzin liczących 120 790 osób.

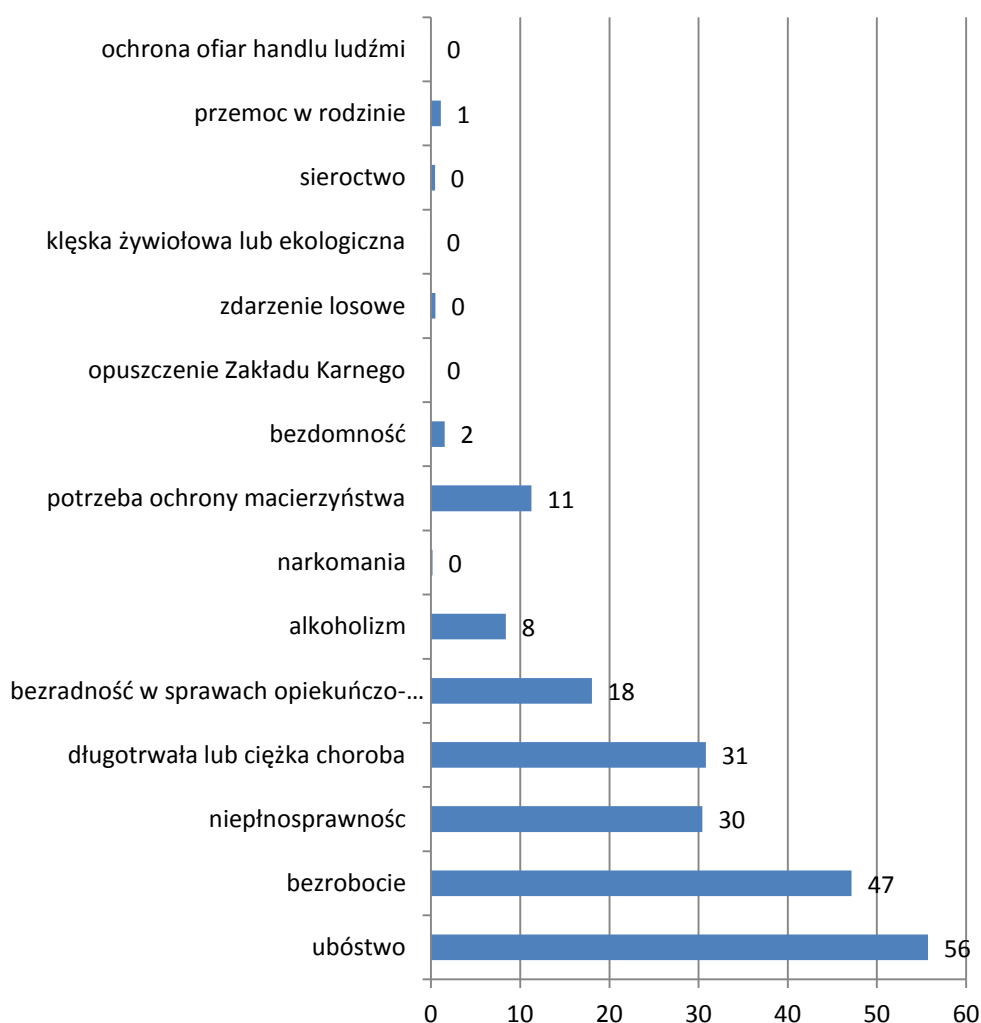
W porównaniu z rokiem 2012 odnotowano wzrost liczby rodzin dotkniętych powyższymi problemami – zarówno liczba rodzin dotkniętych ubóstwem, jak i bezrobociem wzrosła o prawie 5%. W roku 2014 prognozowany jest wzrost liczby rodzin z tymi problemami o ok. 3%.

Kolejnymi przyczynami korzystania z pomocy i wsparcia w roku oceny są:

- długotrwała choroba – 24 900 rodzin
- niepełnosprawność – 23 975 rodzin,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 14 583 rodzin,
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 9 111 rodzin,
- alkoholizm – 6 365 rodzin,

Bezdomność, opuszczenie zakładu karnego, przemoc w rodzinie, zdarzenia losowe, klęski żywiołowe i ekologiczne, narkomania oraz potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi są trudnymi sytuacjami życiowymi, z powodu których pomoc i wsparcie udzielane są najrzadziej.

Wykres nr 10. Dominujące powody korzystania z pomocy i wsparcia w 2013 r. (w %).

Biorąc pod uwagę prognozy na rok bieżący zauważyć można, iż zdecydowana większość powodów ulegnie nasileniu – gminy wskazują większą liczbę osób korzystających z pomocy z powodu poszczególnych problemów w roku 2014 niż w roku oceny tj. 2013. Odwrotna tendencja pojawiła się jedynie w przypadku ochrony macierzyństwa, sieroctwa zdarzenia losowego.

4.1.3. Usługi pomocy społecznej

W związku z narastaniem problemów społecznych występuje coraz większe zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej m.in. usługi opiekuńcze, poradnictwo specjalistyczne, interwencję kryzysową, pracę socjalną oraz kontrakt socjalny.

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Pomoc ta jest przyznawana, gdy osoba jest pozbawiona pomocy innych osób,

lub rodzina nie może tej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

W roku 2013 z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem 4 445 osób, w tym 314 ze specjalistycznych. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych wzrosła o 1 %. Prognozy na 2014 rok wskazują wzrost liczby osób o 3%. Koszt świadczeń w roku oceny wyniósł łącznie 19 089 551 zł. W roku 2014 prognozuje się 7 % wzrost kosztów – tak więc ogólny koszt pomocy w formie usług opiekuńczych w tym specjalistycznych w roku 2014 będzie wynosił 20 546 229 zł.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W roku 2013 z tej formy pomocy skorzystało 875 osób. Koszt realizacji świadczeń wyniósł 6 137 007. W prognozach na rok 2014 gminy wskazują zwiększenie zarówno liczby osób korzystających i kwoty świadczeń 7%, tak więc tego rodzaju wsparcie zostanie udzielone 943 osobom, a planowany koszt świadczeń będzie wynosił 6 628 135 zł.

Pomoc w formie specjalistycznego poradnictwa, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego jest udzielana osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. W ramach poradnictwa prawnego udziela się informacji dotyczących obowiązujących przepisów z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne jest realizowane przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje natomiast problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. W roku oceny poradnictwem rodzinnym objęto 5 894 rodzin liczących 17 287 osób. Prognozy na 2014 wskazują, że liczba rodzin wymagających tego rodzaju wzrośnie o 7%.

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem prowadzonej interwencji jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb poradnictwa socjalnego lub prawnego. W razie konieczności rodzinie udziela się również schronienia na okres do 3 miesięcy. Dane ośrodków pomocy społecznej wskazują, że liczba rodzin wymagających

pomocy w formie interwencji kryzysowej sukcesywnie rośnie. W roku oceny objęto nią 1 147 rodzin liczących 3 189 osób. W porównaniu z rokiem 2012 liczba rodzin wzrosła o 35%, natomiast w roku 2014 ocenie ośrodki pomocy społecznej prognozują wzrost liczby rodzin o 28%.

Prowadzenie pracy socjalnej należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Praca socjalna jest prowadzona przez pracowników socjalnych. Działania podejmowane w jej ramach mają na celu poprawę funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Prace socjalną prowadzi się:

- z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej;
- ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności.

Praca socjalna jest świadczona osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód. W roku 2013 z pomocy w formie pracy socjalnej skorzystało 54 126 rodzin liczących 153 138 osób. Prognozuje się, że w roku 2014 pracownicy socjalni tą formą pomocy obejmą 56 890 rodzin liczących 160 228 osób. Należy podkreślić, że udzielanie pracy socjalnej należy do jednych z najważniejszych zadań realizowanych przez pracowników socjalnych. Skuteczna praca socjalna powinna doprowadzić do aktywizacji i samodzielności klientów pomocy społecznej, a w konsekwencji wyjście z systemu pomocy. Jednym z podstawowych narzędzi pracy socjalnej jest kontrakt socjalny – czyli pisemna umowa zawarta z osobą ubiegającą się o pomoc. Kontrakt socjalny określa uprawnienia i zobowiązania stron, to jest pracownika socjalnego i klienta, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. W roku 2013 zawarto 6 532 kontrakty socjalne z 7 825 osobami, z czego 232 kontrakty podpisano w ramach uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej. Liczba kontraktów socjalnych sukcesywnie rośnie na przestrzeni ostatnich lat. Również prognozy na 2014 rok wskazują wzrost liczby kontraktów i liczby osób z którymi zostały zawarte.

3.1.4. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej realizowane przez ośrodki pomocy społecznej

Jak wcześniej wspomniano świadczenia pieniężne w 2013 roku przyznano 58 832 osobom. Najwięcej osób skorzystało z zasiłku celowego – 42 005 osób, w tym 24 183 osobom przyznano zasiłek w ramach Programu Wieloletniego „Pomoc Państwa w Zakresie Dożywiania”. Zasiłek okresowy przyznano 30 681 osobom, zasiłek stały zaś wypłacono 9 873 osobom, w tym 7 706 osobom samotnie gospodarującym. Z przedstawionych danych

wynika, że w 2014 roku liczba świadczeniobiorców wszystkich powyższych świadczeń wzrośnie o 3%.

Ze względu na wysokość środków przeznaczonych przez gminy na poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych najwięcej środków wydatkowanych zostało na zasiłki okresowe – 45%. Podobnie jak w przypadku liczby osób w roku 2014 prognozowany jest 3 – procentowy wzrost kosztów realizacji świadczeń pieniężnych.

Tabela nr. 10 Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Rodzaj świadczenia	Kwota świadczenia w zł	% udział
Zasiłek stały	41 884 399	32
Zasiłek okresowy	59 673 141	45
Zasiłek celowy ogółem	30 191 262	23

Średnia wysokość zasiłku okresowego w województwie lubelskim w 2013 roku wyniosła 378 zł, zasiłku stałego – 428 zł. W przypadku zasiłku celowego łączna wysokość świadczeń przyznanych jednej osobie wynosiła 718 zł.

Dominującym powodem przyznania zasiłku okresowego w roku oceny było bezrobocie – 25 051 osób, to jest 82% wszystkich świadczeniobiorców zasiłku okresowego w roku 2013 stanowiły osoby bezrobotne.

3.1.5. Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej

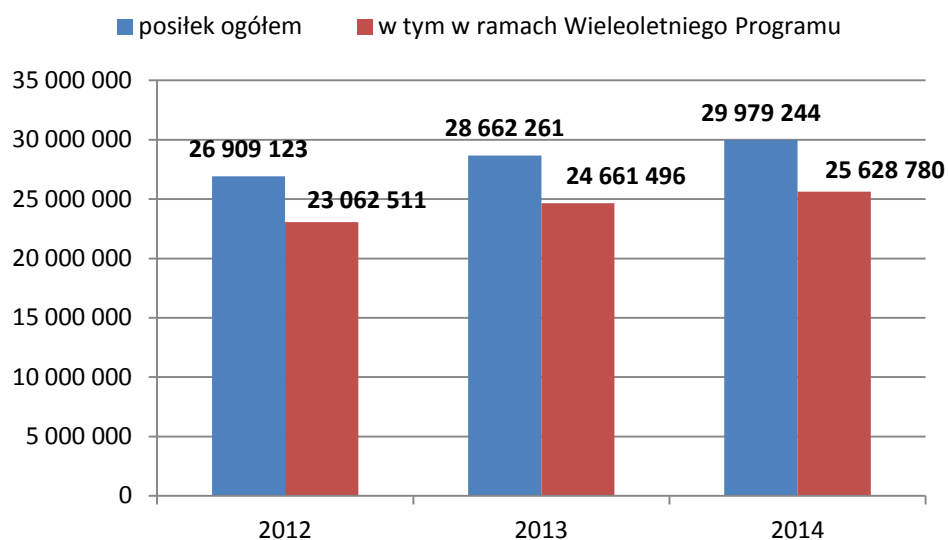
Jedną z ważniejszych form wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest pomoc w formie posiłku. W roku 2013 z posiłku skorzystało ogółem 60 684 osób. W porównaniu z rokiem 2012 liczb osób objętych tego typu wsparciem wzrosła o 1 082 tj., o niecałe 2 %. Ośrodki pomocy społecznej prognozują, że w 2014 z posiłku skorzysta 61 591 osób, czyli w odniesieniu do roku oceny liczba osób wzrośnie o 907 tj., o niewiele ponad 1%. Wraz ze wzrostem liczby osób, wzrasta też koszt świadczeń. I tak w roku 2012 na pomoc w formie posiłków wydatkowano ogółem 26 909 123 zł, w 2013 – 28 662 261 zł, natomiast prognozowany koszt w 2014 wynosi 29 979 244 zł.

Wśród osób korzystających z posiłku dominującą grupę stanowią dzieci – w roku oceny z tej formy pomocy skorzystało 57 315 dzieci tj, o 1 236 więcej niż w roku 2012. Z prognoz, na 2014 rok wynika, że liczba dzieci korzystających z posiłku wzrośnie o 515, tj. o niecały

1%. Koszt posiłków dla dzieci w 2012 wynosił 23 062 511 zł, w roku oceny - 24 661 496 zł (wzrost o ponad 6% w porównaniu z rokiem 2012). Natomiast w rok 2014 prognozowany koszt posiłków w odniesieniu do roku oceny wzrośnie o prawie 4% (25 628 780 zł).

Wsparcie w formie posiłków dla klientów ośrodków pomocy społecznej jest przyznawane przede wszystkim w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Wśród korzystających z posiłków w 2013 roku 57 315 osób tj. 95% wszystkich stanowiły osoby, którym przyznano posiłek w ramach wieloletniego programu. Koszt posiłków w roku oceny wynosił – 28 597 326 zł. W roku 2012 programem objęto 59 446 osób (koszt świadczeń – 26 777 806 osób). W roku 2014 prognozuje się, że z posiłków w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” skorzysta ogółem 61 099 osób, natomiast koszt pomocy wyniesie 29 745 342 zł.

Wykres nr 11. Koszt pomocy w formie posiłku w latach 2012-2014 (w zł)

Kolejnymi formami wsparcia w ramach świadczeń niepieniężnych jest udzielenie schronienia i pomoc w formie przyznania niezbędnego ubrania, jeżeli osoby lub rodziny są tego pozbawione. Udzielenie schronienia polega na przyznaniu tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych. Z kolei przyznanie niezbędnego ubrania polega na dostarczeniu osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku. W roku 2013 schronienia udzielono 535 osobom, koszt pomocy wyniósł 1 453 978 zł. W porównaniu z rokiem 2012 zmalała liczba osób, którym udzielono tego typu pomocy, a tym samym zmalał także koszt udzielonej pomocy (odpowiednio: 35 osób i 41 947 zł). Z kolei prognozy na rok 2014 wskazują minimalny wzrost liczby osób wymagających udzielenia schronienia (o 3 osoby), natomiast koszt udzielenia schronienia

zmaleje o 13 737 zł. W przypadku pomocy formie przyznania niezbędnego ubrania od kilku lat obserwowany jest wzrost liczby osób i kosztów zakupu niezbędnego ubrania. W roku 2012 ośrodki pomocy społecznej udzieliły tego rodzaju wsparcia 22 osobom, koszt pomocy - 4 768 zł, w roku 2013 – 27 osobom, koszt pomocy – 5 236 zł. Prognozy na rok 2014 wskazują, że liczba osób którym ośrodki pomocy społecznej udzielą ubrania wzrośnie do 59, zaś koszt do 23 650 zł.

Inną formą pomocy w ramach świadczeń niepieniężnych jest sprawienie pogrzebu – w roku oceny w gminach sprawiono pogrzeb dla 226 osób, koszt pochówku wyniósł 478 163 zł. W porównaniu z rokiem 2012 liczba osób, którym sprawiono pogrzeb wzrosła o 8, zaś koszt pochówku o 17 541 zł. Z prognoz na rok 2014 wynika, że liczba osób, którym sprawi się pochówki wzrośnie do 297, a koszt pochówku do 770 644 zł.

Do świadczeń niepieniężnych należy również kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu. Jest zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W roku 2013 gminy opłaciły pobyt w domach pomocy społecznej 2 515 osobom, koszt pobytu wyniósł 44 742 441 zł. W roku 2012 w domach pomocy społecznej mieszkało 2 405 osób, za ich pobyt w placówkach gminy zapłaciły 44 3427 086 zł. Prognozuje się, że w roku 2014 w domach pomocy społecznej będzie przebywać 43 424 mieszkańców gmin, za pobyt których płacić będą gminy – planowany koszt odpłatności wyniesie 49 204 914. Dane z ostatnich kilku lat wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej, a w związku z tym rośnie koszt odpłatności za pobyt w tych domach ponoszony przez gminy. Z pewnością jest to związane z procesem starzenia się społeczeństwa Polski jak i Lubelszczyzny – z roku na rok coraz więcej mieszkańców regionu wymaga tego typu wsparcia.

3.1.6. Indywidualne programy pomocy

Jedną z ważnych form pomocy skierowaną do osób bezdomnych jest indywidualny program wychodzenia z bezdomności. Program ten polega na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. W roku 2013 indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności objęto 38 osób bezdomnych. W porównaniu z rokiem 2012 odnotowano znaczny spadek liczby osób bezdomnych objętych programem (o 17 osób). Prognozy na rok 2014 wskazują, że programem obejmie się 48 osób, czyli o 10 osób więcej niż w roku oceny. Przedstawione informacje wskazują, że jest to stosunkowo mało powszechna forma pomocy – w 2013 indywidualne programy wychodzenia z bezdomności stosowano jedynie w 6 gminach. Prognozy wskazują, że w roku 2014 ta forma wsparcia będzie stosowana w 10 gminach.

Kolejną formą pomocy jest Indywidualny program zatrudnienia socjalnego, który stanowi zawartą indywidualną umowę z osobą, o której mowa w przepisach zatrudnienia socjalnego, skierowaną do zajęć w centrum integracji społecznej, które utworzone zostało w trybie i zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dn.13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. W roku oceny indywidualny program zatrudnienia socjalnego skierowany był do 168 osób. W roku 2012 objęto nim 165 osób, natomiast w roku 2014 planuje się, że obejmie 296 osób.

W ramach wspierania rodziny (zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) w roku 2013 z 1 489 rodzinami asystenci rodziny sporządzili plan pracy z rodziną. W porównaniu z rokiem 2012 liczba tych rodzin wzrosła o 615. W roku 2014 prognozuje się, że liczba rodzin, z którymi sporządzany zostanie plan pracy z rodziną wzrośnie do 1 825.

3.1.7. Inne rodzaje pomocy i wsparcia

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych gmina udziela pomocy w formie następujących świadczeń:

- 1) zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- 2) świadczenia opiekuńcze: świadczenie pielęgnacyjne i zasiłek pielęgnacyjny ;
- 4) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka.

W roku 2013 z pomocy formie zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków rodzinnych skorzystało ogółem 148 511 rodzin. Łączny koszt wypłaconych świadczeń wynosił 313 340 011 zł. W porównaniu z rokiem 2012 liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne i dodatki wzrosła o 37 049, natomiast koszt świadczeń o 2 777 096 zł. W roku 2014 w odniesieniu do roku oceny prognozowany jest spadek liczby osób korzystających z powyższych form pomocy, a w związku z tym również kosztu wypłaconych świadczeń.

Przedstawione dane wskazują, że sukcesywnie rośnie liczba osób pobierających: świadczenia opiekuńcze to jest:

zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21 roku życia oraz zasiłek pielęgnacyjny dla osoby, która ukończyła 75

Wykres nr 12. Liczba osób korzystających ze świadczeń opiekuńczych

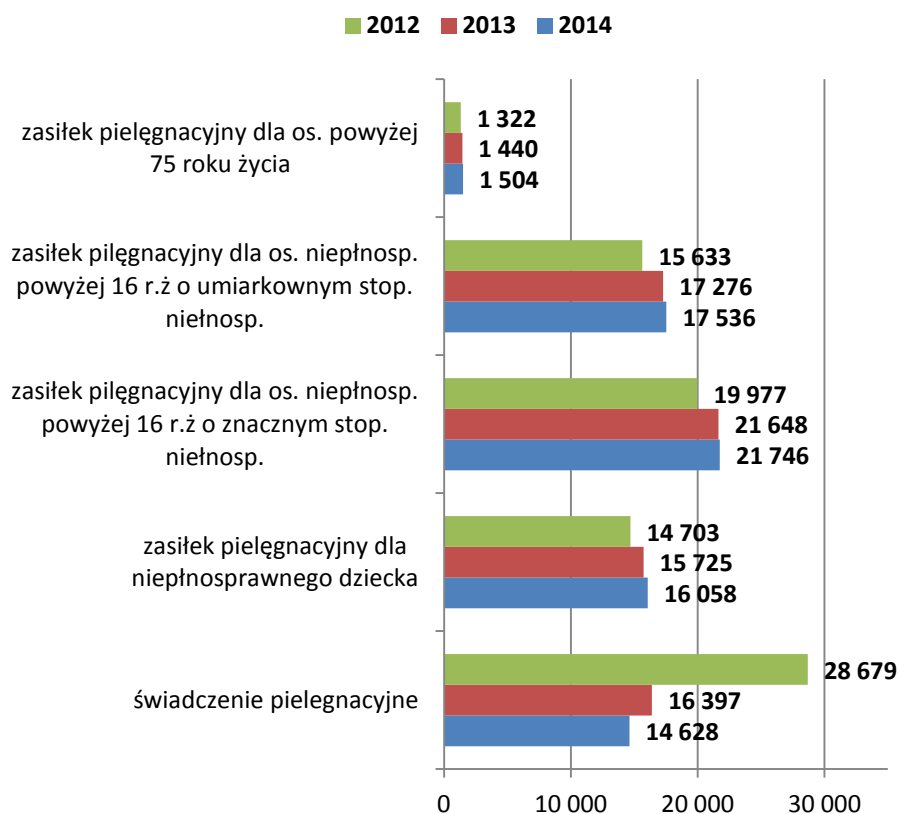

Tabela nr. 11 Środki finansowe (w zł) przeznaczone na świadczenia opiekuńcze w województwie lubelskim w latach 2012 – 2014

Świadczenia rodzinne	2012	2013	2014
świadczenie pielęgnacyjne	105 079 765	77 113 008	91 027 045
zasiłek pielęgn. dla niepełnosp. dziecka	19 195 974	25 750 981	22 093 394
zasiłek pielęgn. dla os. niepełnosp., w wieku powyżej 16 r. ż. o znacznym st. niepełnosp.	30 466 986	34 839 833	33 213 919
zasiłek pielęgn. dla os. niepełnosp., w wieku powyżej 16 r. ż. o umiarkowanym st. niepełnosp.	24 903 631	30 511 717	28 348 454
zasiłek pielęgn. dla os., która ukończyła 75 lat	1 480 218	1 629 816	1 748 725

W roku 2013 wypłacono 8 710 jednorazowych dodatków z tytułu urodzenia się dziecka, w roku 2013 liczba świadczeń była wyższa o 340. Z kolei prognozy na rok 2014 wskazują wzrost liczby wypłaconych świadczeń do 9 159. W omawianych latach wysokość 1 świadczenia wynosi 1 000 zł.

W roku 2013 wypłacono 15 118 świadczeń w formie jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka. W roku 2012 liczb tych świadczeń była wyższa - wypłacono 19 546 świadczeń. W roku 2014 prognozuje się, że liczba świadczeń będzie wynosić 15 581. Tak

samo jak w przypadku jednorazowych dodatków z tytułu urodzenia się dziecka wysokość 1 świadczenia wynosi 1 000 zł.

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego w roku 2013 przyznano 21 215 osobom (o 626 więcej niż w 2012 roku), na łączną kwotę świadczeń 98 728 501 zł (w 2012 było to 92 467 052 zł). W roku 2014 prognozuje się wzrost liczby osób o 249 korzystających z świadczeń w ramach funduszu alimentacyjnego.

W roku 2013 gminy wypłaciły dodatki mieszkaniowe dla 35 669 osób na łączną kwotę 40 687 918 zł. W porównaniu z rokiem 2012 liczba osób korzystających z tej formy pomocy zmalała o 275, zaś kwota świadczeń o 23 118 zł. W roku 2014 prognozowany jest wzrost liczby osób pobierających dodatki mieszkaniowe (do 41 808 osób) i kwoty wypłaconych świadczeń (do 41 913 982 zł.).

Ponadto, gminy województwa lubelskiego udzielają następujących form pomocy:

1. Opłacenie składki ubezpieczenia zdrowotnego – w roku 2013 opłacono składki dla 12 574 osób na kwotę 5 369 766 zł (rok 2012 – 13 419 osób, koszt 5 079 152 zł; rok 2014 – 12 891 osób, koszt 5 445 132 zł);
2. Opłacenie składki ubezpieczenia społecznego – w roku 2013 opłacono składki dla 8 879 osób na kwotę 13 815 951 zł (rok 2012 – 8 668 osób, koszt 10 982 631 zł; rok 2014 – 8 314 osób, koszt 12 247 519 zł);
3. Świadczenie integracyjne (Centrum Integracji Społecznej) – w roku 2013 do zajęć w Centrum skierowano 229 osób, którym wypłacono świadczenie integracyjne na łączną kwotę 1 338 934 zł (rok 2012 –195 osób, koszt 642 340 zł; rok 2014 – 331 osób, koszt 2 296 037 zł);
4. Świadczenia pieniężne z prac społecznie użytecznych – w roku 2013 wypłacono tego rodzaju świadczenia 1 309 osobom, koszt świadczeń wynosił 1 528 869 zł (rok 2012 –1 194 osoby, koszt 1 389 658 zł; rok 2014 – 1 245 osoby, koszt 1 709 788 zł).
5. Stypendia socjalne dla uczniów i zasiłki szkolne – w roku 2013 z tych form wsparcia skorzystało ogółem 54 749 uczniów. Koszt wypłaconych świadczeń wynosił 39 659 265 zł (rok 2012 – 50 569 uczniów, koszt 30 895 264 zł; rok 2014 – 53 921 uczniów osób, koszt 37 739 981 zł).

3.2. Ocena zasobów pomocy społecznej w powiecie

Powiatowe centra pomocy rodzinie są jednostkami organizacyjnymi powiatów, realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej, pieczy zastępczej i wspierania rodziny oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Na szczeblu powiatu pomoc społeczna kierowana jest wprost do osób najbardziej potrzebujących, tj. do dzieci pozostających bez opieki rodziców, rodzin zastępczych, wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin w kryzysie oraz osób niepełnosprawnych.

3.2.1. Indywidualne programy pomocy

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego – oznacza zawartą indywidualną umowę z osobą, o której mowa w przepisach zatrudnienia socjalnego, skierowaną do zajęć w centrum integracji społecznej, które utworzone zostało w trybie i zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dn. 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1134 z późn. zm). Na terenie województwa lubelskiego program taki realizowało 79 osób, tj. o 62 mniej niż w roku 2012. Liczba ta dotyczy osób, z którymi w danym roku sprawozdawczym zostały zawarte takie umowy, a także osoby które w danym roku kontynuują taki program. Indywidualny program zatrudnienia socjalnego realizowany był tylko na terenie dwóch miastach na prawach powiatu – Lublinie oraz Chełmie.

Program oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie obejmuje działania psychologiczne, edukacyjne i socjalizacyjne ukierunkowane na taką zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc, która zmniejszy ryzyko dalszego stosowania przez nie przemocy oraz zwiększy ich zdolność do samokontroli agresywnych zachowań i do konstruktywnego współżycia w rodzinie. W 2013 roku programy realizowane były w 13 powiatowych centrach pomocy rodzinie, a objętych nimi zostało 212 sprawców przemocy. Biorąc pod uwagę lata 2011 i 2012 zauważyć należy, iż liczba uczestników tych programu sukcesywnie się zwiększa. Obejmowały one odpowiednio:

w 2011 r. – 127 osób,

w 2012 r. – 200 osób,

w 2013 r. – 2012 osób,

prognoza na 2014 rok przewiduje realizację programów przez 17 pcpr-ów oraz objęcie nimi 282 osoby.

Indywidualny program integracji cudzoziemców w roku oceny realizowany był w czterech powiatach województwa lubelskiego: łączyńskim, łukowskim, mieście Biała Podlaska oraz

Lublin. Objętych nim zostało 25 osób, tj. o 32 osoby mniej niż w roku 2012. Prognoza na 2014 rok przewiduje zmniejszenie liczby osób objętych tymi programami do 19 osób.

3.2.2. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych jest zadaniem realizowanym przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Od dnia 1 stycznia 2012 roku kwestie te regulują zapisy Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

- a) spokrewniona,
- b) niezawodowa,
- c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;

2) rodzinny dom dziecka.

Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. Rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Natomiast rodzinę zastępczą zawodową lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko:

1. na podstawie orzeczenia sądu;
2. w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną;
3. na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przepis ten dotyczy bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie. W tym przypadku pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony, za zgodą organizatora rodzinnej pieczy zastępczej do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania

sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej umieszcza się w szczególności:

1. dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
2. dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
3. małoletnie matki z dziećmi.

W rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

Analizując rok 2012, 2013 oraz prognozy na 2014 można stwierdzić, że zarówno liczba rodzin zastępczych oraz umieszczonych w nich dzieci sukcesywnie wzrasta. W roku oceny w województwie lubelskim funkcjonowało ogółem 1 979 rodzin zastępczych różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły ponad 68 % wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 882 dzieci ogółem, z tego 1 877 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonuje 12 rodzinnych domów dziecka, w których przebywa 70 dzieci. W stosunku do roku ubiegłego liczba rodzinnych domów wzrosła o 4, a liczba umieszczonych w nich dzieci o 23.

Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 18 powiatów. Najmniej – tylko 4 - jest rodzin zastępczych specjalistycznych: po jednej funkcjonuje na terenie miast: Biała Podlaska, Chełm i Zamość oraz w powiecie puławskim, natomiast rodziny pełniące funkcję pogotowia rodzinnego – funkcjonuje ich 19 - są w 10 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim, ryckim i świdnickim, oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu.

Liczbę poszczególnych typów rodzin oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2012 – 2013 oraz prognozę na 2014 rok przedstawia tabela

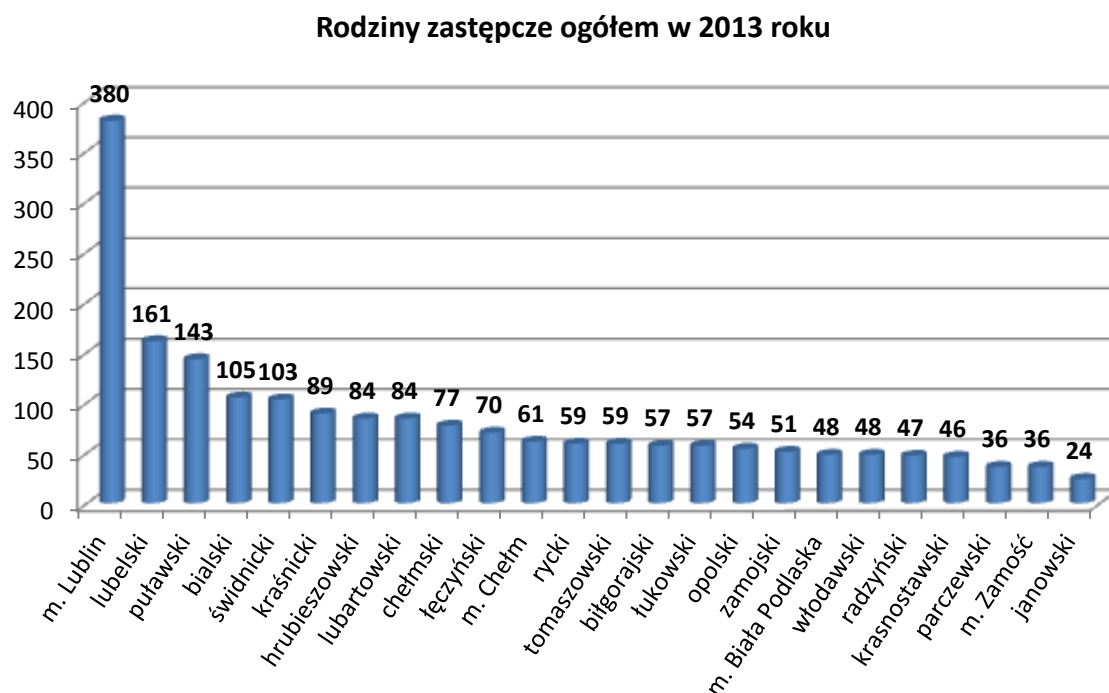
Tabela nr 12. Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego

WYSZCZEGÓLNIENIE	2012	Rok oceny 2013	Rok 2014 - prognoza
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM			
Liczba rodzin	1 358	1 352	1 374

Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	1 868	1 877	1 937
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE			
Liczba rodzin	540	555	589
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	735	717	766
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE			
Liczba rodzin	63	72	88
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	259	288	326
W tym: rodziny zastępcze specjalistyczne			
Liczba rodzin	3	4	4
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	4	8	8
rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego			
Liczba rodzin	19	19	19
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	120	112	119
RODZINNY DOM DZIECKA			
Liczba rodzin	8	12	12
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	47	70	79

Liczbę rodzin zastępczych ogółem w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 13. Rodziny zastępcze ogółem w 2013 roku

Plan pomocy dziecku zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej sporządzany jest przez koordynatora pieczy zastępczej lub organizatora rodzinnej pieczy zastępczej we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka. Na terenie województwa lubelskiego w 2013 roku planem pomocy objętych zostało 2 039 dzieci, tj. o 496 więcej niż w roku poprzednim. Prognozy na 2014 rok przewidują, iż plan pomocy sporządzony zostanie dla 2 250 dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

Zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej organizator rodzinnej pieczy zastępczej ocenia:

1. sytuację dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz w rodzinnym domu dziecka oraz
2. rodzinę zastępczą oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka.

Celem oceny sytuacji dziecka w pieczy zastępczej lub rodzinnym domu dziecka jest

1. ustalenie aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka;
2. analiza stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną;
3. modyfikowanie planu pomocy dziecku;
4. monitorowanie procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie;

5. ocena stanu zdrowia dziecka i jego aktualnych potrzeb;
6. ocena zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
7. informowanie sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów o systemie oświaty, działalności leczniczej lub pomocy społecznej.

Ocenę sytuacji dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje w konsultacji w szczególności z:

1. rodziną zastępczą albo prowadzącym rodzinny dom dziecka;
2. pedagogiem;
3. psychologiem;
4. właściwym asystentem rodziny;
5. przedstawicielem ośrodka adopcyjnego;
6. koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2013 roku ocena sytuacji dziecka w rodzinie zastępczej oraz rodzinnym domu dziecka sporządzona została dla 2 711 dzieci (o 751 więcej niż w 2012 roku), w tym 2 644 z nich przebywało w rodzinach zastępczych. Ocen takich sporządzono 4 181. W roku 2014 jednostki planują dokonanie 4 392 ocen dla 2 782 dzieci.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje również oceny rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonej im funkcji oraz jakości wykonywanej pracy. Oceny tej organizator dokonuje w konsultacji w szczególności z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystentem rodziny pracującym z rodziną dziecka.

W 2013 roku dokonano oceny 1 778 rodzin zastępczych oraz 9 rodzinnych domów dziecka. W 2014 roku planowane jest poddanie ocenie 1 827 rodzin zastępczych i 10 rodzinnych domów dziecka.

Zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednym z zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej. W 2013 roku jednostki wydały 267 opinii dotyczących kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, tj. o 101 więcej niż w roku poprzednim.

Indywidualny program usamodzielnienia – zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej - określa w szczególności:

- 1) zakres współdziałania osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia,
- 2) sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia.

W 2013 roku 1 562 osoby, tj. o 86 osób więcej niż w 2012 roku objęte zostały indywidualnym programem usamodzielnienia realizowanym zarówno na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej. Weryfikacja indywidualnych programów usamodzielniania (tj. liczba dokonanych korekt) sporządzona została w przypadku 534 programów.

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej "osobą usamodzielnianą", w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu przyznaje się pomoc na:

1. kontynuowanie nauki,
2. usamodzielnienie oraz
3. zagospodarowanie.

Ponadto udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia.

W 2013 roku pomocy pieniężnej udzielono 1 075 osobom opuszczającym rodziny zastępcze (o 54 więcej niż w 2012 roku) na kwotę 5 479 314 zł (w 2012 r. była to kwota 4 975 450 zł), z tego:

1. pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki dla 934 osób wyniosła 4 537 627 zł
2. pomoc pieniężna na usamodzielnienie dla 127 osób – 604 826 zł oraz
3. pomoc pieniężna na zagospodarowanie dla 103 osób – 319 870 zł.

Osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze w 2013 roku było 445 (o 69 więcej niż w 2012 roku), w roku 2014 prognozuje się, że liczba tych osób wzrośnie do 455. Środki finansowe przeznaczone dla tych osób wyniosły 2 222 350 zł (o 431 792 zł więcej niż w 2012 roku). Na rok 2014 przewidziany jest dalszy wzrost wydatków w tym zakresie do wysokości 2 406 430 zł.

Pomoc pieniężną:

1. na kontynuowanie nauki skierowano do 355 osób – 1 420 603 zł,
2. na usamodzielnienie: 69 osób – 412 757 zł oraz
3. na zagospodarowanie: 85 osób – 237 108 zł.

Na podstawie ustawy o pomocy społecznej (art. 88 ust. 1) wsparciem objęte zostają osoby pełnoletnie opuszczające: dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

W 2013 roku na terenie województwa lubelskiego takich osób był 121 (w roku poprzednim 106), z tego z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki skorzystało 102 osoby, z pomocy pieniężnej na usamodzielnienie 11 osób, z pomocy pieniężnej na zagospodarowanie 13 osób.

Środki finansowe przeznaczone dla osób opuszczających dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii i młodzieżowy ośrodek wychowawczy wyniosły 428 837 zł. W 2012 roku była to kwota 382 979 zł, na rok 2014 przewiduje się jej wzrost do wysokości 558 128 zł.

Pomoc pieniężna wyniosła:

1. na kontynuowanie nauki 337 075 zł (w 2012 roku – 314 630 zł, na 2014 – 394 834 zł),
2. na usamodzielnienie 52 704 zł (w 2012 roku – 37 881 zł, na 2014 – 81 750 zł) oraz
3. na zagospodarowanie 39 058 zł (w 2012 roku – 30 468 zł, na 2014 – 75 6015 osób).

3.2.3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych do zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach rehabilitacji społecznej należy m.in.:

- Pomoc na tworzenie i działalność warsztatów terapii zajęciowej

W roku oceny z takiego wsparcia skorzystało 58 WTZ-ów mających łącznie 2 024 uczestników. Wartość dofinansowania wyniosła 30 623 142 zł. Prognozy na 2014 rok przewidują, iż wartości te utrzymają się na tym samym poziomie.

- Pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się

W ramach tego zadania w 2013 roku dofinansowanie uzyskało 871 osób na kwotę ogółem 2 582 091 zł. W roku 2012 było to odpowiednio 1 922 osoby i 5 327 492 zł. Prognozy na 2014 rok przewidują niewielki wzrost liczby osób objętych dofinansowaniem – 940 oraz wysokości środków do wartości 2 695 540 zł.

- Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych

Z tego typu wsparcia skorzystało 2 792 osoby, udzielone wsparcie wyniosło 2 380 326 zł. W roku 2012 było to odpowiednio 6 847 osób i 5 645 389 zł. Na 2014 rok PCPR-y prognozują wzrost liczby osób korzystających z dofinansowania w turnusach rehabilitacyjnych – 3 551 osób oraz wzrost nakładów na ten cel do wysokości 3 118 086 zł.

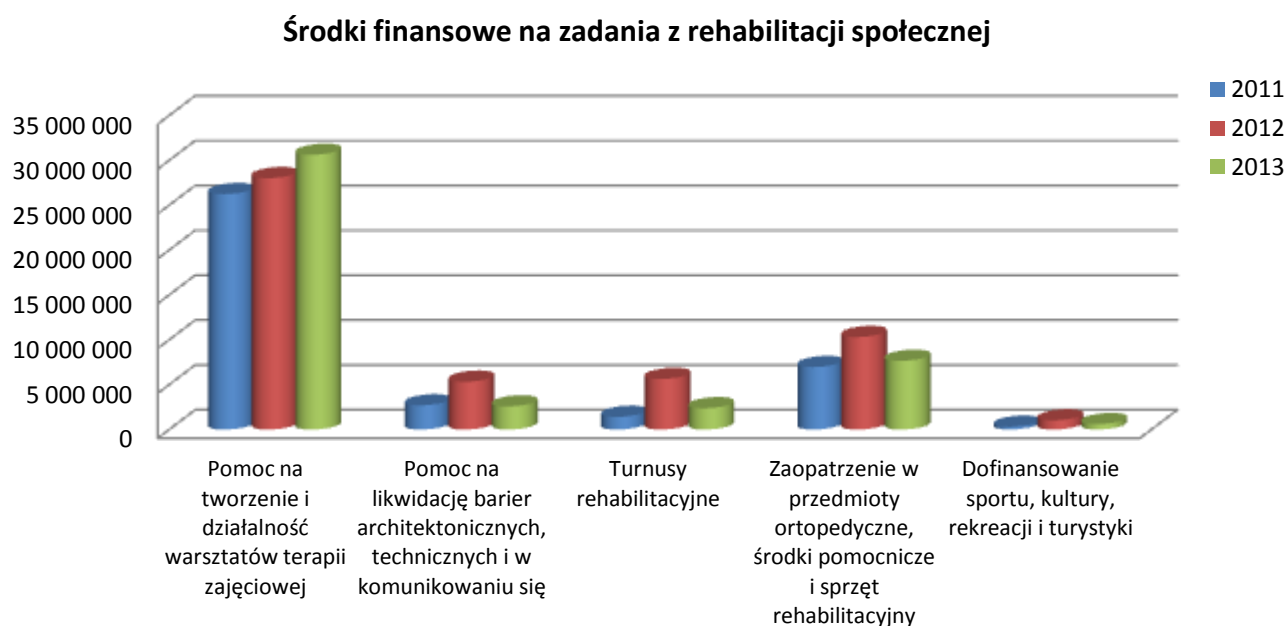
- Zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny

W ramach tego zadania pomoc uzyskało 14 113 osób na kwotę ogółem 7 663 945 zł. Prognozy na rok przyszły nie przewidują znaczących różnic w tych wartościach.

- Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych

W 2013 roku dofinansowaniem objęto 263 imprezy dla 16 213 niepełnosprawnych uczestników. Wartość dofinansowania wyniosła 611 096 zł. Porównując rok poprzedni jak i prognozy na 2014 rok zarówno liczba dofinansowanych imprez z zakresu sportu, kultury, rekreacji i turystyki jak też liczba ich niepełnosprawnych uczestników utrzymują się na stałym poziomie. Natomiast wartość dofinansowania w roku 2012 była o 421 405 zł wyższa niż w roku oceny, a prognozy na przyszły rok przewidują wzrost tej kwoty do wartości 831 759 zł. Wartość środków finansowych na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2011 – 2013 przedstawia poniższy wykres:

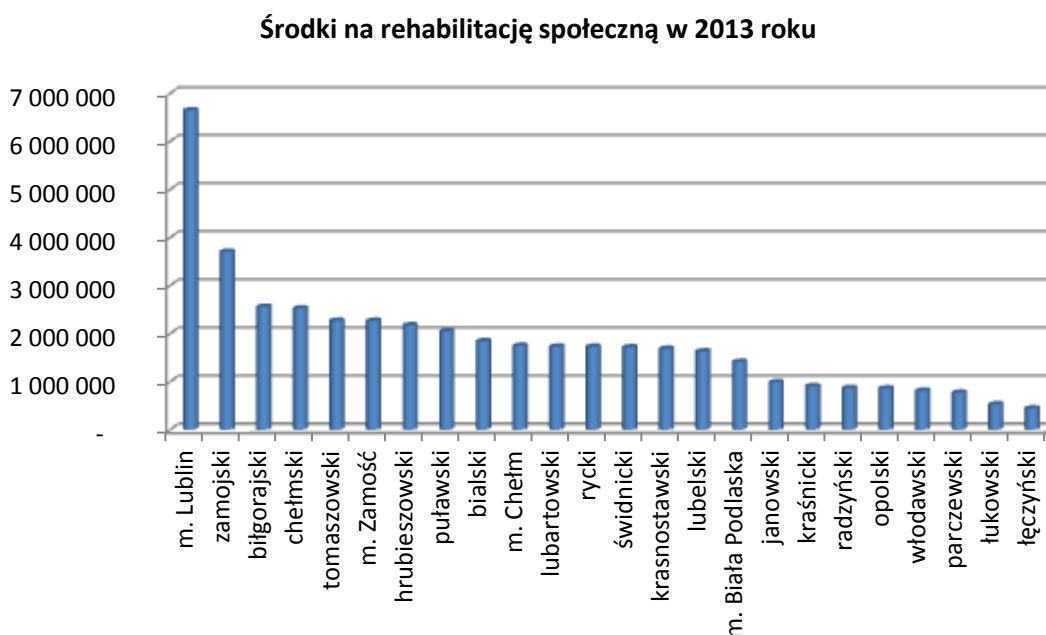
Wykres nr 14. Wartość środków finansowych na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2011 – 2013

Wysokość środków finansowych, którymi dysponowały poszczególne powiaty w 2013 roku na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym: na tworzenie i działalność warsztatów

terapii zajęciowej, likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny oraz dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 15. Wartość środków finansowych w poszczególnych powiatach na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w roku 2013

Pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób niepełnosprawnych

Wsparcie to dotyczy osób niepełnosprawnych rozpoczynających działalność gospodarczą lub rolniczą bądź rozszerzającą działalność rolniczą o profil dotychczas nieprowadzony.

Warunkiem udzielenia takiej pomocy osobie niepełnosprawnej jest:

- zarejestrowanie w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy i nie pozostająca w zatrudnieniu,
- bycie zdolnym do prowadzenia planowanej działalności /zaświadczenie lekarza medycyny pracy/,
- niekorzystanie z pożyczki udzielonej z Funduszu Pracy,
- niekorzystanie z pożyczki udzielonej ze środków PFRON.

W roku 2013 z tego typu wsparcia skorzystały 33 osoby niepełnosprawne, a wartość udzielonych pożyczek ogółem wyniosła 968 557 zł, udzieliło jej 13 powiatów. Zauważyć

należy, że zarówno liczba osób korzystających z tego wsparcia jak i wartość udzielonych pożyczek sukcesywnie maleje.

Pomoc przy zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

PFRON udziela pomocy finansowej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej zatrudniającym co najmniej 50% osób niepełnosprawnych, w formie zwrotu dodatkowych kosztów wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W roku oceny trzy powiaty udzieliły takiej pomocy na kwotę 382 662 zł ogółem. W roku 2012 wyniosła ona 443 838 zł, natomiast prognozy na 2013 przewidują dalszy jej spadek do kwoty 335 000 zł.

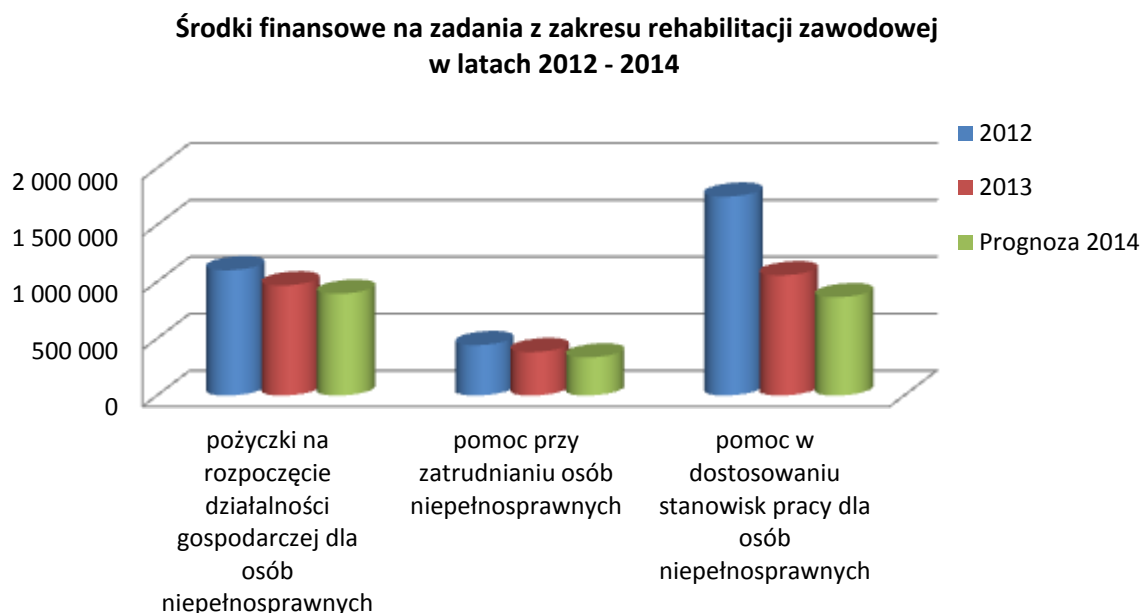
Pomoc w dostosowaniu stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych

To wartość uzyskanych zwrotów w przypadku wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej, zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu.

Taka pomoc została przyznana w 10 powiatach, a jej wysokość wyniosła 1 057 939 zł. Podobnie jak przy poprzednich zadaniach z zakresu rehabilitacji zawodowej wartość tej pomocy maleje: 1 750 686 zł w 2012 roku i prognozowane 865 000 zł w 2014.

Sytuację tę przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 16. Środki finansowe na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej w latach 2012 - 2014

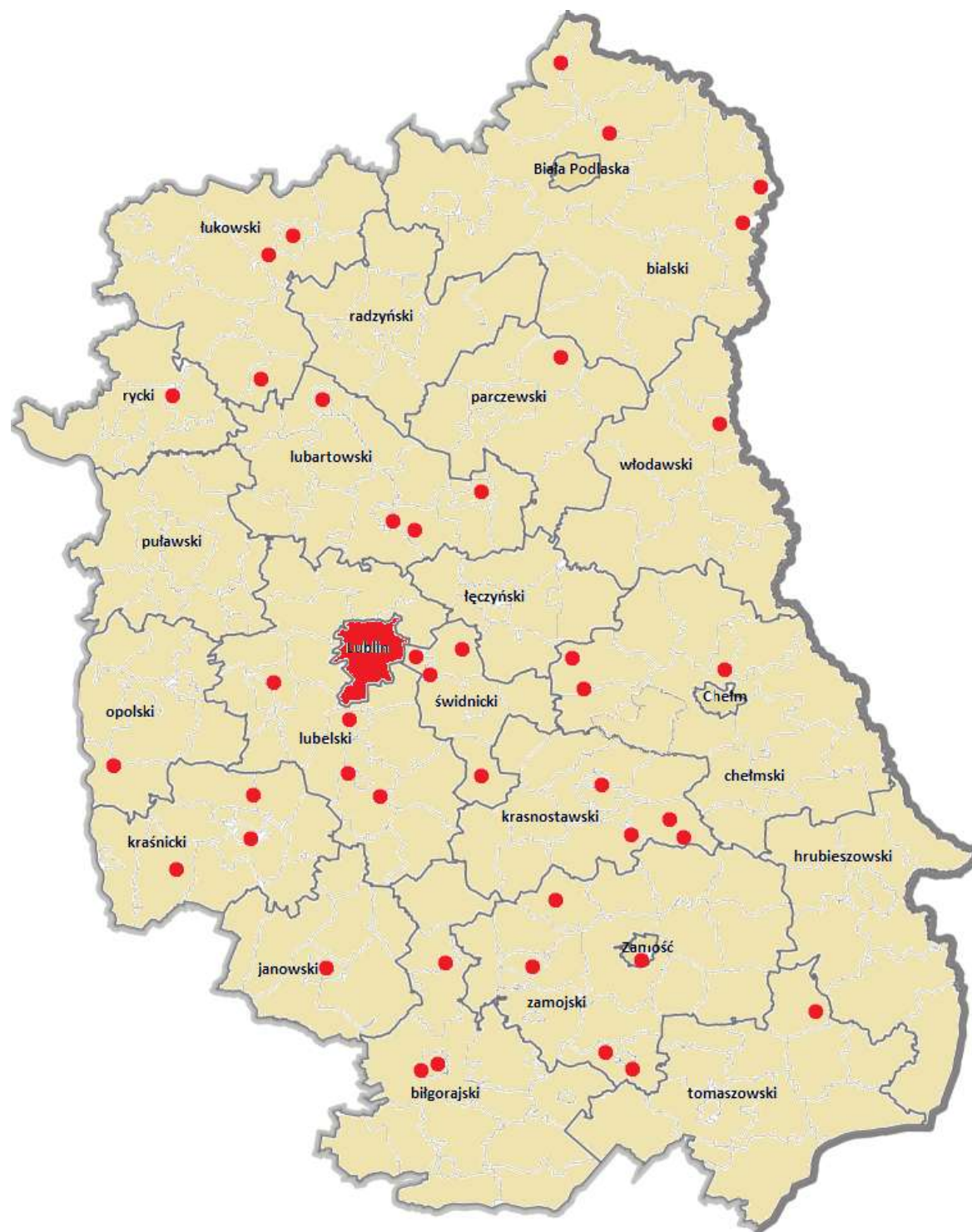

4. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia

Na podstawie art. 19 ust. 10 Ustawy o pomocy społecznej do zadań powiatu należy prowadzenie domów pomocy społecznej. Zgodnie z danymi otrzymanymi ze sprawozdania OZPS wynika, że w 2013 roku w województwie lubelskim funkcjonowały 44 domy pomocy społecznej. Warto dodać, że 37 placówek prowadzonych jest przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast 7 przez organizacje pozarządowe. W 2013 roku domy pomocy społecznej dysponowały 4 419 miejscami, a korzystało z nich 4 795 osób. Środki finansowe jednostek samorządu terytorialnego przeznaczone na funkcjonowanie dps wyniosły 95 005 998 złotych, w tym dotacje z budżetu państwa - 47 718 570 złotych. Liczba placówek utrzymuje się na tym samym poziomie od 2011 roku.

Ich rozmieszczenie na terenie województwa lubelskiego przedstawia mapa:

Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego (44 domy pomocy społecznej oraz 8 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej i statutowej)

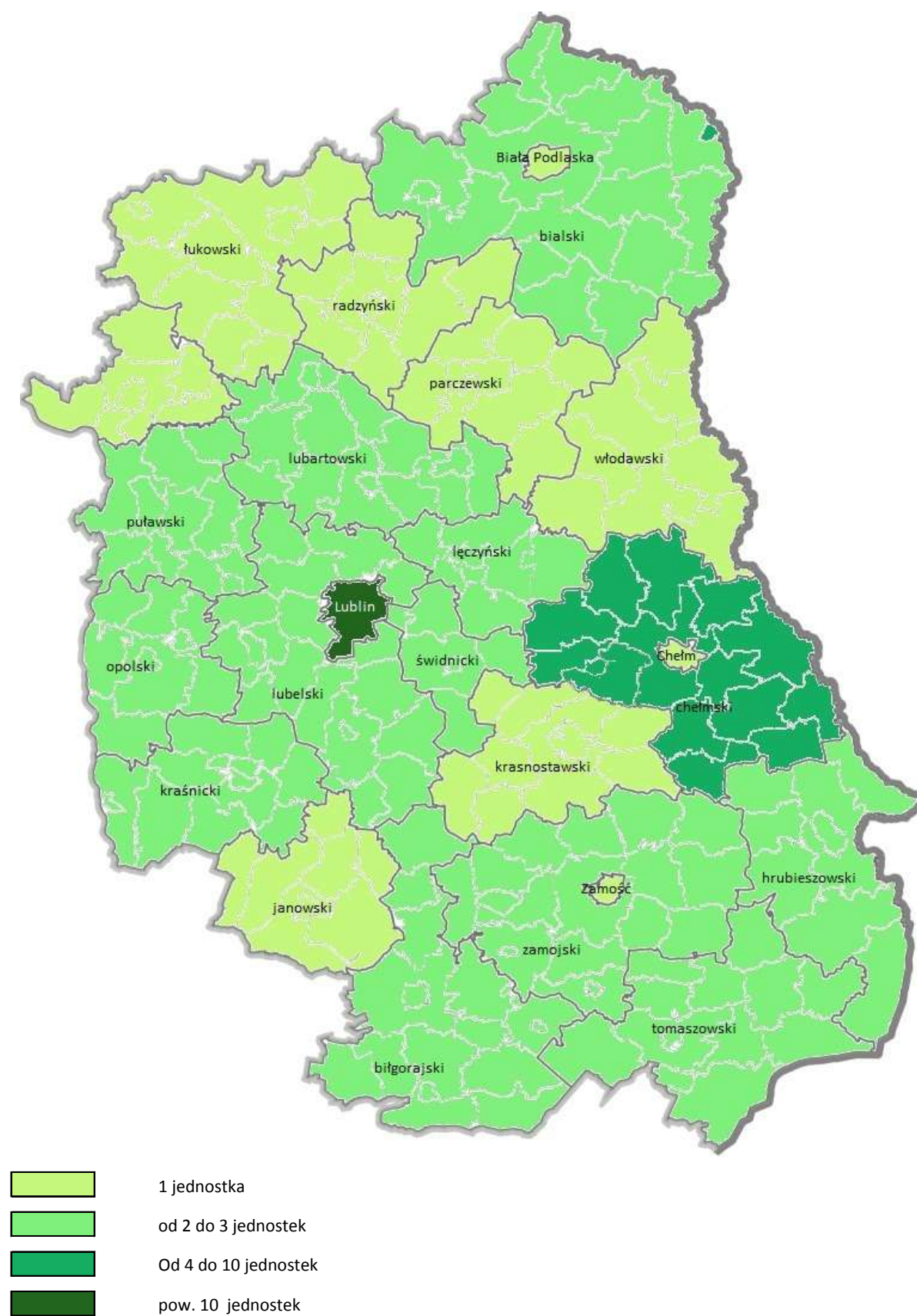
● Domy Pomocy Społecznej w powiecie
Miasto Lublin - 11 DPS

W myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspakajaniu podstawowych potrzeb życiowych mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze bądź posiłki świadczone w ośrodkach wsparcia. Zaliczamy do nich ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi – środowiskowe domy i kluby samopomocy, dzienne domy pomocy, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, noclegownie, schroniska i domy dla bezdomnych. Z przedstawionych danych wynika, że w 2013 roku funkcjonowało 121 ośrodków wsparcia o różnym charakterze, w tym 74 ośrodki prowadzone przez jednostki samorządu i 47 przez organizacje pozarządowe. W 2013 roku z ich pomocy skorzystało 8 366 osób, w tym liczba miejsc wyniosła 4 013. Na działalność takich placówek jednostki samorządu przeznaczyły 13 289 513 złotych, w tym dotacja z budżetu państwa wyniosła 21 483 169 złotych.

W 2013 roku jednostki wykazały funkcjonowanie 52 środowiskowych domów samopomocy. Z ich usług skorzystało 2 147 osób, tj, więcej o 179 w porównaniu z rokiem 2012. Koszty inwestycyjne w tych placówkach określono na kwotę 1 305 182 zł, z tego 94% stanowi dotacja z budżetu państwa. Ponadto w województwie lubelskim działa 8 Klubów Samopomocy, w tym 5 z nich prowadzonych jest przez jednostki samorządu znajdujące się w powiecie świdnickim, tomaszowskim, zamojskim oraz w m. Lublin. Natomiast 3 pozostałe prowadzone w ramach działalności III sektora w m. Lublin i w Józefowie. W roku oceny skorzystało z nich 471 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania tych placówek wyniósł 420 080 zł, z tego dotacja z budżetu państwa wyniosła 403 480 zł.

Rozmieszczenie ich na terenie województwa przedstawia mapa:

Mapa nr 3. Rozmieszczenie Ośrodków Wsparcia oraz Klubów Samopomocy dla Osób z zaburzeniami psychicznymi województwa lubelskiego

Ponadto, w 5 powiatach: m. Lublin, m. Chełm, krasnostawskim, lubartowskim i świdnickim funkcjonowało 10 dziennych domów pomocy dysponując 412 miejscami, z których pomocy skorzystało 595 osób. W porównaniu z latami ubiegłymi liczba tych placówek zwiększyła się z 7 do 10, w tym wszystkie prowadzone są przez jednostki samorządu terytorialnego. Na ich funkcjonowanie przeznaczono 5 116 894 zł.

Samorządy gminne wykazały również funkcjonowanie 19 noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych. W 2013 roku dysponowały one 566 miejscami, a liczba osób korzystających wyniosła 1 127. Z wymienionych wyżej placówek, 4 prowadzone są przez jednostki samorządu i znajdują się one w m. Biała Podlaska, Biłgoraju, Radzyniu Podlaskim oraz w Tomaszowie Lubelskim. Pozostałe 15 prowadzonych jest przez organizacje pozarządowe i znajdują się na terenach: m. Lublin – 8 jednostek, m. Chełm – 2, oraz w Hrubieszowie, Niedrzwicy Dużej, Puławach, Świdniku i m. Zamość.

W 2013 gminy i powiaty wykazały funkcjonowanie 52 mieszkań chronionych. Z oceny zasobów pomocy społecznej wynika, że w roku 2013 dysponowały one 294 miejscami, a skorzystało z nich 271 osób. Od 2011 roku liczba mieszkań stopniowo rośnie – w 2011 było 49 takich placówek, natomiast w 2013 – 52. Z prognozy na rok następny wynika, że liczba mieszkań chronionych wzrośnie do 57.

Do zadań powiatu należy prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej. W 2013 na terenie Lubelszczyzny istniało 16 takich placówek. 6 placówek prowadzonych było przez organizację pozarządową: w powiecie parczewskim, puławskim, włodawskim, lubelskim i w m. Biała Podlaska. Natomiast 10 prowadzonych było przez jednostki samorządu w powiatach: biłgorajskim, janowskim, kraśnickim, puławskim, świdnickim, tomaszowskim, zamojskim oraz w m. Chełm, m. Lublin i m. Zamość. Liczba miejsc wyniosła 130, a z ich wsparcia skorzystało 5 612 osób. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba ta zmalała o 595 osób. Na prowadzenie ośrodków tego typu jednostki przeznaczyły 3 140 232 zł, natomiast z budżetu państwa pochodziło 51 394 zł.

W ramach zadań gminy i powiatu prowadzone są jednostki specjalistycznego poradnictwa. Z danych zebranych za 2013 rok wynika, że funkcjonowało 14 takich jednostek, w tym 6 prowadzonych przez powiat, a 8 przez gminę. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba miejsc w placówkach zmalała z 1 173 do 807. Szacuje się, że w roku po ocenie nastąpi zwiększenie liczby miejsc o 38. Koszty ich funkcjonowania określono na kwotę 1 122 415 zł. Warto dodać, że zgodnie z danymi przedstawionymi w OZPS liczba jednostek specjalistycznego poradnictwa utrzymuje się na podobnym poziomie.

Samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mogą prowadzićienne placówki wsparcia. W dziennych placówkach wsparcia umieszcza się dzieci z rodzin, które przeżywają problemy. W placówkach dziecko

zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona jako forma:

- opiekuńcza, w tym koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze;
- specjalistyczna;
- pracy podwórkowej realizowana przez wychowawcę.

W 2013 roku jednostki samorządu terytorialnego wykazały funkcjonowanie 71 dziennych placówek wsparcia, w 2011 roku w województwie lubelskim było 80 takich jednostek, natomiast w roku 2012 ich liczba zmalała do 66. Liczba miejsc, którymi dysponowały w porównaniu z rokiem 2012 pozostała na tym samym poziomie i wyniosła 1 968. Z oceny zasobów wynika, że w roku oceny liczba dzieci korzystających z ich wsparcia wyniosła 2,6 tys. Jednostki prognozują wzrost zarówno w liczbie miejsc jak i osób korzystających z placówek dziennego wsparcia.

Do zadań realizowanych przez samorząd powiatowy należy prowadzenie instytucjonalnej pieczy zastępczej. W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie 58 placówek opiekuńczo – wychowawczych (12 z nich to placówki typu rodzinnego). 46 placówek prowadzonych jest przez jednostki samorządu, a 12 przez organizacje pozarządowe. W 2013 roku było 1 213 miejsc w placówkach opiekuńczo - wychowawczych, w tym 252 w placówkach typu rodzinnego. Przebywało w nich 1 540 dzieci, w tym 272 w placówkach typu rodzinnego. Na działalność tego typu placówek przeznaczono 49 307 608 zł, natomiast z dotacji budżetu państwa 307 788 zł.

Na terenie województwa lubelskiego w 2013 funkcjonowało 7 Centrów Integracji Społecznej. W ich zajęciach uczestniczyły 173 osoby. Ze sprawozdania za rok 2013 wynika, że liczba centrów i osób korzystających z zajęć systematycznie wzrasta. Prognozuje się, że w 2014 roku liczba uczestników zwiększy się do 353. W roku oceny pozyskano z budżetu państwa 653 533 zł., a same jednostki przeznaczyły 1 211 332 zł.

Ocena zasobów pomocy społecznej wykazała, że w 2013 roku istniało 14 Klubów Integracji Społecznej, a korzystało z nich 339 osób. Jednostki szacują, że w 2014 roku liczba placówek zwiększy się o 4 kluby, a z ich wsparcia skorzystają 484 osoby. Na działalność klubów przeznaczono 305 610 zł z budżetu państwa, natomiast jednostki samorządu dysponowały kwotą 242 014 zł.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i chorujących psychicznie prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną. Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej. Z oceny zasobów pomocy

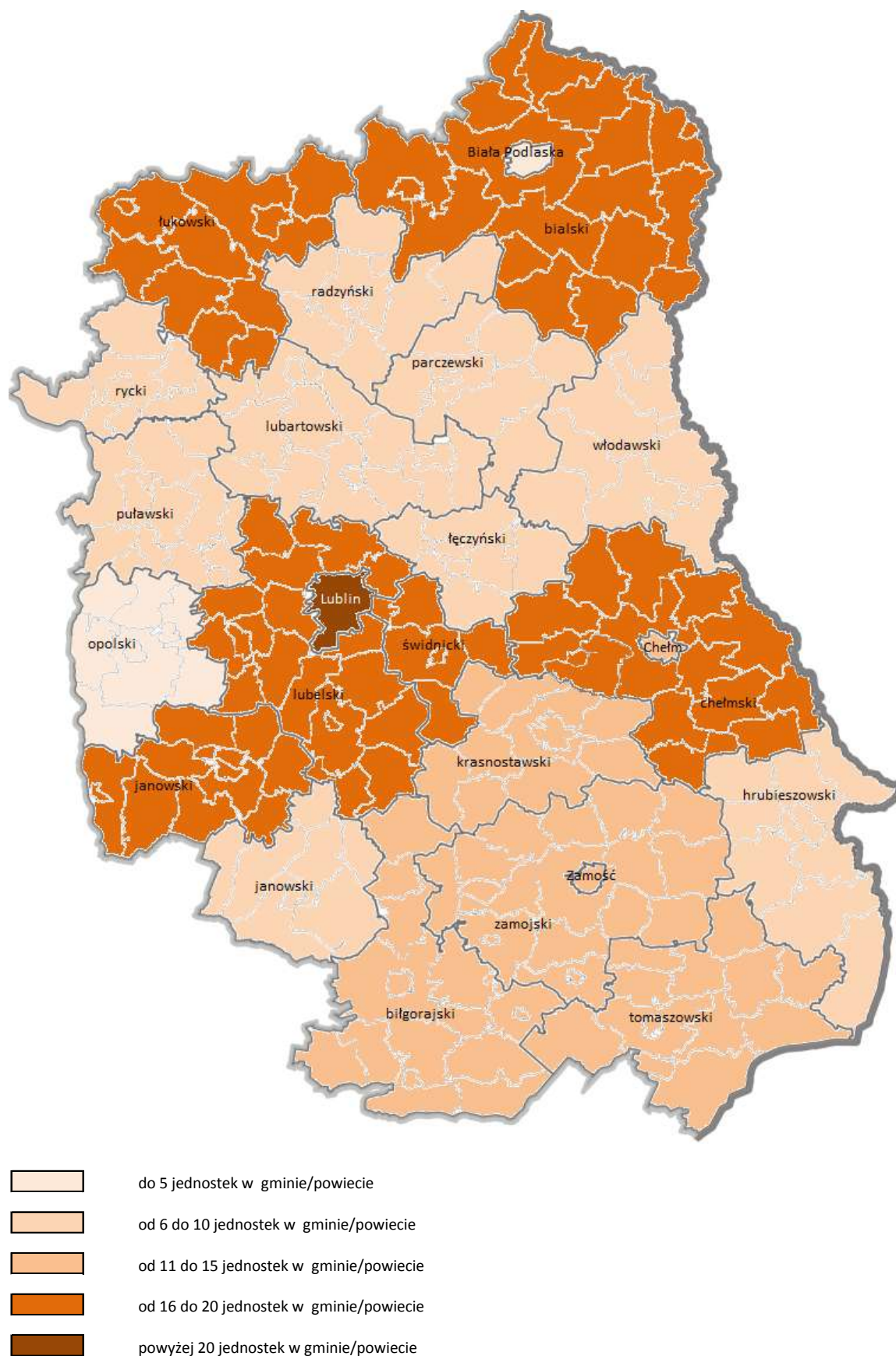
społecznej wynika, że w 2013 roku funkcjonowało 58 warsztatów terapii zajęciowej. W zajęciach uczestniczyło 2 024 osób. Na działalność warsztatów przeznaczono 5 230 207 zł, natomiast z budżetu państwa 28 964 302 zł, co stanowiło 85% kosztów funkcjonowania. W 2013 roku na terenie województwa lubelskiego działało 5 zakładów aktywności zawodowej. Liczba ta pozostaje na tym samym poziomie. Zakłady te zatrudniały ogółem 197 niepełnosprawnych oraz 72 pracowników obsługi. Prognozuje się, że liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych wzrośnie do 300 w 2014 roku. Dotacje z budżetu państwa wyniosły w roku sprawozdawczym 6 209 364 zł, z jednostek samorządu terytorialnego - 995 437 zł. Prognozuje się, że koszty inwestycyjne w 2014 zwiększą się o ponad 1,6 mln zł.

Inne instytucje pomocy i wsparcia

Gminy i powiaty wykazały w roku oceny 8 innych instytucji pomocy i wsparcia. Z ich pomocy w 2013 roku skorzystało około 880 osób. Wśród nich są między innymi kluby seniora, kuchnia dla ubogich, ośrodki wsparcia dla dzieci niepełnosprawnych, ośrodki wsparcia dla samotnych matek oraz inne ośrodki wsparcia.

Mapa nr 4. Przedstawia rozmieszczenie instytucji pomocy i integracji społecznej w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego.

Mapa nr 4. Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego

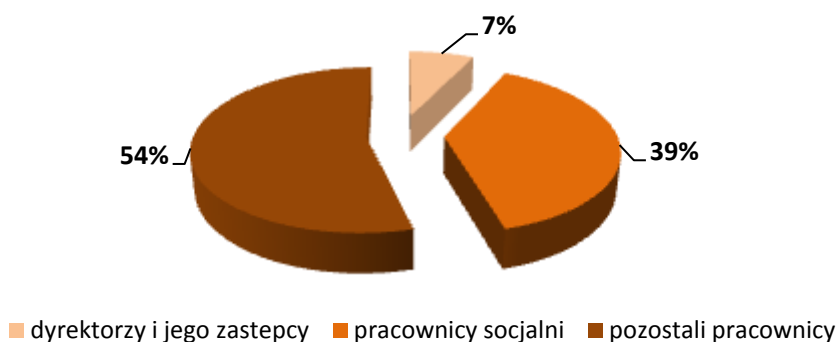

5. Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej

Z danych Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2013 rok wynika, że ogółem w województwie lubelskim było 3 542 pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Kadre pomocy społecznej tworzą dyrektorzy, jego zastępcy, pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy. Kadre kierowniczą, w tym dyrektorów i jego zastępców stanowiło 255 osób, co daje nam 7,2% ogółu wszystkich pracowników. Wśród kadry kierowniczej 171 osób posiada wykształcenie wyższe, a specjalizację z organizacji pomocy społecznej – 237 osób.

1360 osób zatrudnionych na stanowisku pracownika socjalnego stanowią 38,6% ogółu wszystkich zatrudnionych, gdzie 878 osób ma wykształcenie wyższe. Specjalizację 1-ego stopnia w zawodzie posiada 385 pracowników, specjalizację 2-ego stopnia w zawodzie – 132, a specjalizację z organizacji pomocy społecznej uzyskało 145 osób. Najliczniejszą grupę wśród wszystkich pracowników jednostki pomocy społecznej stanowią pracownicy zatrudnieni na innych stanowiskach. 1 216 osób z tej grupy posiada wykształcenie wyższe, średnie - 491. W roku oceny grupę tę tworzyło 1 927 osób, co daje 54,2% wszystkich zatrudnionych. Na poniższym wykresie przedstawiono poszczególne grupy pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Wykres nr 17. Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W 20 powiatowych centrach pomocy rodzinie zatrudnionych jest 309 osób. Kadre kierowniczą stanowi 25 osób, w tym z wykształceniem wyższym – 23, a ze specjalizacją z organizacji pomocy społecznej – 24 osoby. Pracownicy socjalni tworzą 19,4% (tj. 60 osób) wszystkich zatrudnionych w danej jednostce. 55 osób z danej grupy posiada wykształcenie wyższe, a tylko 5 – wykształcenie średnie. Specjalizację z organizacji pomocy społecznej uzyskało 28 osób, specjalizację 1 – ego stopnia w zawodzie – 9, a 2 – ego 14.

Na pozostałych zatrudnione są 224 osoby (tj. 72,5%), z których 194 posiada wykształcenie wyższe, a 19 pracowników wykształcenie średnie.

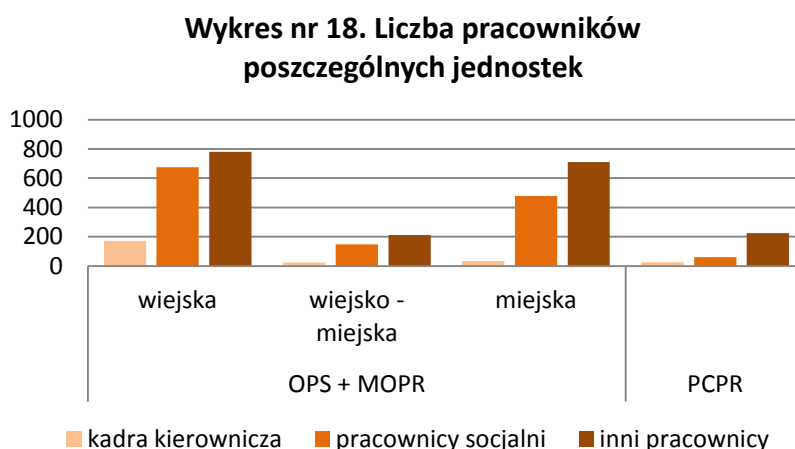
W ośrodkach pomocy społecznej w 2013 roku ogółem zatrudnione były 3 233 osoby, z tego kadrę kierowniczą stanowi 230 osób, z których 148 posiada wykształcenie wyższe, a 213 specjalizację z organizacji pomocy społecznej. W OPS – ach zatrudnionych jest ogółem 1 300 pracowników socjalnych (248 finansowanych jest ze środków EFS). Wykształcenie wyższe posiadają 823 osoby, specjalizację 1 – ego stopnia 376, 2 – go stopnia 118, a specjalizację z organizacji pomocy społecznej – 114. Działalność tych jednostek prowadzona jest na terenach gmin o charakterze miejskim, miejsko – wiejskim oraz wiejskim.

Na terenie województwa lubelskiego jest 20 gmin typu miejskiego, z czego 4 są to miasta na prawach powiatu i działają jako miejskie ośrodki pomocy rodzinie. W gminach typu miejskiego łącznie pracują 1 224 osoby. Kadrę kierowniczą tj. dyrektorzy i jego zastępcy stanowi 35 osób, w tym 31 z wykształceniem wyższym, a 33 ze specjalizacją z organizacji pomocy społecznej. W gminach miejskich zatrudnionych było 478 pracowników socjalnych, z czego 319 posiada wykształcenie wyższe, a 117 specjalizację w zawodzie bądź z organizacji pomocy społecznej. Pozostali pracownicy stanowią 58,1% wszystkich pracowników ops i mopr.

W 22 gminach typu miejsko – wiejskiego zatrudnionych jest ogółem 381 pracowników ops. Kadrę kierowniczą sprawują 23 osoby posiadające jednocześnie specjalizację z organizacji pomocy społecznej. Ponadto zatrudnionych było 147 pracowników socjalnych, w tym 78 z wykształceniem wyższym, 69 ze średnim, natomiast specjalizację 1- ego, 2 - ego stopnia, oraz z organizacji pomocy społecznej uzyskało łącznie 48 osób. Na pozostałe stanowiskach zatrudnionych było 211 osób.

Ostatnim typem gmin uwzględnionych w OZPS są gminy typu wiejskiego. W sumie na Lubelszczyźnie jest 171 takich gmin z ośrodkami pomocy społecznej. W 2013 roku zatrudnionych było 1 628 osób, z czego 172 osoby to kadra kierownicza posiadająca w 32% wykształcenie wyższe. Na terenach gmin wiejskich pracuje 675 pracowników socjalnych, w tym 426 posiada wykształcenie wyższe, a 237 średnie. Specjalizację 1 – ego stopnia uzyskało 113 pracowników, 2- ego stopnia – 9, natomiast z organizacji pomocy społecznej - 37 osób. Najliczniejszą grupę, tak jak i w pozostałych typach gmin tworzą pozostali pracownicy. Z OZPS wynika, że zatrudnionych było 781 takich osób, z czego 215 posiada wykształcenie wyższe.

Na wykresie nr 9. przedstawiono ogół pracowników PCPR i OPS z MOPR zatrudnionych w województwie lubelskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

Zgodnie z zapisem w Ustawie o pomocy społecznej dotyczącym struktury organizacyjnej pomocy społecznej (art.110 ust.11) w ośrodku pomocy społecznej powinien być spełniony wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców. W województwie lubelskim jeden pracownik socjalny przypada średnio na 1,57 tys. mieszkańców. Z Oceny zasobów pomocy społecznej wynika, że w 15 powiatach liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika socjalnego wynosi ponad 2 tysiące.

W porównaniu z rokiem poprzednim liczba gmin nie spełniających tego wymogu w roku oceny zmalała o 4 gminy. Jednakże w dwóch gminach Ulan - Majorat i Garbów liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika socjalnego nadal waha się w granicach 3 000. W ośmiu jednostkach ops – Łomazy, Dęblin, Siedliszcze, Mełgiew, Łukowa, gminie Łuków, Nowodwór i Konstantynów na jednego pracownika socjalnego przypada od 2 642 do 2 109 mieszkańców. W pozostałych 5 ośrodkach pomocy społecznej – Konopnicy, gminie Radzyń Podlaski, gminie Włodawa, w miejskim ośrodku w Białej Podlaskiej znajduje się na pograniczu progu ustawowego, a w gminie Niemce tylko nieznacznie przekracza ten próg, gdzie 2 004 mieszkańców przypada na jednego pracownika.

6. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej

W roku 2013 środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach gmin i powiatów wynosiły łącznie 1 454 951 207 zł, w tym 1 115 713 471 zł, to jest 77% stanowiły środki finansowe w budżetach ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. W roku 2012 środki w budżetach jednostek samorządu terytorialnego wynosiły 1 390 458 781 zł, w tym w budżecie OPS i PCPR 1 058 474 257 zł. Tak więc w roku oceny wzrosły w budżetach gmin i powiatów wzrosły o ponad 4%, natomiast w budżetach OPS i PCPR o 5%. Prognozuje się, że w roku 2014 środki na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżetach jednostek samorządu terytorialnego będą wynosić 1 467 564 538 zł, natomiast w budżetach OPS i PCPR – 1 115 288 603 zł.

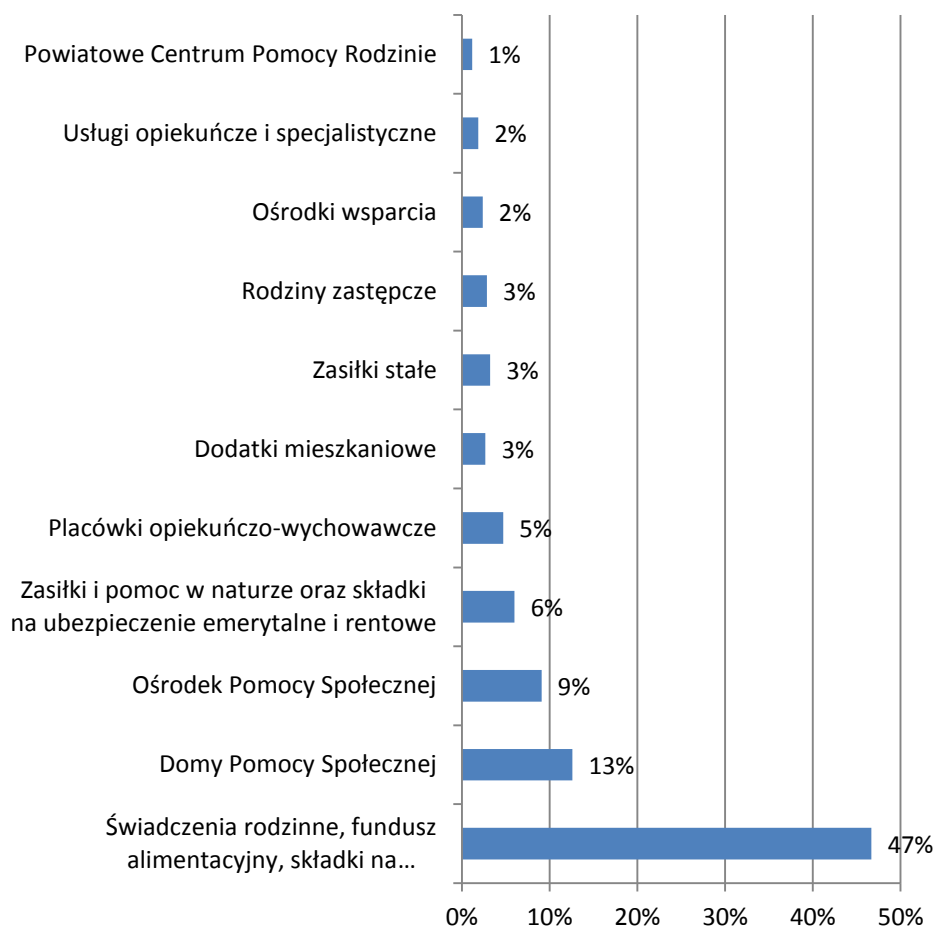
Środki na wydatki w obszarze zdrowia w budżetach JST w roku oceny wynosiły łącznie 19 835 901 zł, co stanowi niewiele ponad 1% ogółu środków na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej. Zadania w obszarze ochrony zdrowia, to jest przeciwdziałanie narkomanii i alkoholizmowi należą do zadań realizowanych przez gminy. Większość tych środków – 18 313 419 zł, to jest 92% stanowiły środki na przeciwdziałanie alkoholizmowi. Natomiast, środki na wydatki w obszarze przeciwdziałania narkomanii wynosiły 18 313 419 zł (8%). W roku 2012 łączne środki na wydatki w obszarze zdrowia wynosiły 22 395 665 zł, tak więc w roku oceny były niższe o 11%. W rok po ocenie prognozowany jest wzrost środków w budżecie gmin o 18% , tj. gminy planują przeznaczyć na działania w tych obszarach łącznie 24 212 720 zł. Zadania z zakresu przeciwdziałania narkomanii i alkoholizmowi są realizowane przede wszystkim przez samorządy gminne – środki w budżecie OPS stanowią zaledwie 17% - w roku 2012 wynosiły 4 194 924 zł, w 2013 roku 3 498 832 zł. Z prognoz na 2014 rok wynika, że środki na wydatki w obszarze ochrony zdrowia w budżetach OPS będą wynosić 4 192 327 zł.

Środki na zadania z zakresu pomocy społecznej stanowią ponad 90% wydatków w budżecie JST w obszarze polityki społecznej. W roku 2013 samorządy gminne i powiatowe wydatkowały na ten cel ogółem 1 333 361 355 zł, w tym 1 075 558 238, to jest 80% stanowiły środki w budżetach OPS i PCPR. Z analizy przedstawionych danych wynika, że wydatki

z pomoc społeczną w samorządach gminnych i powiatowych z roku na rok rosną – w roku 2012 na realizację zadań w tym obszarze przeznaczono 1 275 421 731 zł, w tym w budżecie OPS i PCPR 1 022 670 337 zł. Prognozy na 2014 wskazują, że koszt realizacji zadań pomocy społecznej wyniesie 1 342 844 274 zł, w tym w budżecie OPS i PCPR 1 075 558 238 zł. Podobnie jak w latach poprzednich w roku 2013 ponad 45% w budżetach

JST na wydatki w obszarze pomocy społecznej stanowią środki na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego.

Wykres nr 19. Udział dominujących wydatków w obszarze pomocy społecznej w budżecie JST w roku 2013

Dominujące środki na wydatki w obszarze pomocy społecznej w latach 2012-2014 przedstawia Tabela nr..

Tabela Nr 13. Dominujące wydatki w obszarze pomocy społecznej w budżetach JST w latach 2012-2014

	2012	2013	Prognoza na 2014
Świadczenia rodzinne, fundusz alimentacyjny, składki na ubezpieczenie społ.	627 081 634	622 287 547	620 447 485
Domy Pomocy Społecznej	155 712 807	168 088 142	171 852 470
Ośrodek Pomocy Społecznej	119 671 405	121 247 631	126 233 351

Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe	66 804 357	80 047 399	77 308 224
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	59 408 077	63 027 985	65 925 713
Dodatki mieszkaniowe	36 181 976	35 892 994	38 111 588
Zasiłki stałe	34 877 509	43 184 590	40 237 301
Rodziny zastępcze	34 037 678	38 147 380	40 924 381
Ośrodki wsparcia	29 317 592	31 552 329	31 402 350
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne	24 557 228	24 872 275	27 103 315
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	15 358 832	15 752 863	16 208 785

Wśród innych środków na wydatki w zakresie polityki społecznej w budżetach JST znaczny udział stanowią środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2013 wysokość środków PFRON wynosiła 20 136 552 zł, w roku 2012 – 20 410 590 zł, natomiast prognozy na 2014 wskazują, wzrost tych środków do kwoty 22 642 361zł. Niewiele mniejsze są środki przeznaczane na rehabilitację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych – w roku 2013 wynosiły 14 871 575 zł, w 2012 – 15 070 064 zł, natomiast w roku 2014 prognozuje się przeznaczyć na realizację zadań w tym obszarze 16 109 984 zł.

7. Aktywność projektowo – konkursowa

Realizowane projekty bądź programy odnoszą się w szczególności do:

1. Projektów wykonywanych przez jednostkę organizacyjną pomocy społecznej,
2. Projektów wykonywanych przez organizacje pozarządowe działające na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego,
3. Projektów wykonywanych przez gminę, powiat lub miasto na prawach powiatu w zakresie pomocy i integracji społecznej.

W poniższej tabeli przedstawiono aktywność projektowo – konkursową jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Dane te odnoszą się do projektów współfinansowanych z EFS, udziału w konkursach ogłaszanych przez MPiPS oraz udziału w innych programach osłonowych.

Tabela nr 14. Aktywność projektowo – konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.

Wyszczególnienie	Rok 2012	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
Projekty współfinansowane z EFS			
Ogółem liczba osób objętych projektami	11 911	7 087	6 179
Liczba projektów EFS	129 113	135 099	133 130
W tym: projekty systemowe	129 082	135 077	133 106
Łączna kwota środków EFS	60 323 107	43 851 906	44 400 855
W tym: projekty systemowe	51 591 182	37 779 277	35 438 321
Udział w konkursach ogłaszanych przez MPiPS			
Ogółem liczba osób objętych projektami	3 456	1 503	1 518
Udział w programach osłonowych			
Ogółem liczba osób objętych projektami	20 691	20 461	23 236

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

Z danych otrzymanych z OZPS wynika, że w 2013 roku projektami współfinansowanych z EFS objętych zostało 7 087 mieszkańców Lubelszczyzny. Grupa odbiorców w porównaniu z rokiem ubiegłym zmalała o 4 824 osoby. Liczba projektów EFS wyniosła 135 099 o łącznej kwocie 43 851 906 złotych. W przypadku konkursów ogłaszanych przez MPiPS 1 503 osoby objęto projektami, a w programach osłonowych wzięło udział 20 461 osób.

a. Projekty współfinansowane z EFS

Ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizują projekty systemowe, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji - którego celem jest rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwianie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawa skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej w regionie.

Ważnym elementem wsparcia w ramach Priorytetu VII PO KL, jest eliminowanie różnych barier np. organizacyjnych, prawnych czy psychologicznych jakie napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Problem ten dotyczy przede wszystkim osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, opuszczających placówki opieki zastępczej, postrzeganych w sposób stereotypowy przez pracodawców i otoczenie społeczne, jako pracownicy mniej dyspozycyjni i mobilni zawodowo.

Projekty systemowe są skierowane bezpośrednio do osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, które jednocześnie nie pracują i są w wieku aktywności zawodowej. Projekty systemowe skierowane są do różnych grup odbiorców, w tym należących do poniższych grup:

- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- osoby nieaktywne zawodowo (z uwagi na opiekę nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi),
- osoby uzależnione od alkoholu lub innych środków odurzających (poddające się procesowi leczenia lub w okresie do 1 roku od jego leczenia),
- osoby bezdomne,
- osoby po zwolnieniu z zakładu karnego lub innej jednostki penitencjarnej (do 12 miesięcy od jej opuszczenia),
- młodzież w wieku 15-25 lat zagrożona wykluczeniem społecznym,
- otoczenie osób wykluczonych społecznie.
- osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi),
- osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz placówki, o których mowa w art. 88 Ustawy o pomocy społecznej,
- uchodźcy, cudzoziemcy (posiadający zgodę na pobyt tolerowany oraz cudzoziemcy posiadający zezwolenie na osiedlenie się, zezwolenie na zamieszkanie na czas

określony, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE lub objęci ochroną uzupełniającą),

Narzędziami realizacji projektów systemowych, w zakresie rozwoju form aktywnej integracji są kontrakt socjalny, program aktywności lokalnej lub program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Z oceny zasobów wynika, że najwięcej osób objętych projektami współfinansowanymi w 2013 roku to klienci MOPR w m. Lublin, którzy stanowią 9 % (tj. 643 osoby) ogółu grupy odbiorców.

Dzięki realizacji projektów systemowych województwo lubelskie pozyskuje środki finansowe z Unii Europejskiej, a same ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej poszerzają swą ofertę pomocy o działania bardziej aktywne.

b. Udział w konkursach ogłaszanych przez MPiPS

W ramach konkursów ogłaszanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej jednostki najczęściej otrzymywały środki finansowe w ramach Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej – uzyskując środki na zatrudnienie asystentów rodzinnych i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, a także w ramach programów: Poznać, zrozumieć, pomóc; Gmina przyjazna rodzinie oraz Pilotaż Systemu Certyfikacji Klubów Integracji Społecznej w ramach projektu CZRL „Kompleksowe formy reintegracji społeczno – zawodowej w środowisku lokalnym”. 12% ośrodków pomocy nie wykazało udziału w tego typu konkursach.

c. Udział w programach osłonowych

W ramach realizowanych w danym roku projektów współfinansowanych lub finansowanych ze środków uzyskanych od marszałka województwa lub zainicjowanych przez daną jednostkę samorządu terytorialnego programów osłonowych jednostki zapewniały najczęściej usługi opiekuńcze i specjalistyczne usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób samotnych, starszych, chorych, niepełnosprawnych, obejmowały dożywianiem osoby i rodziny dotknięte ubóstwem poprzez wydawanie żywności w ramach programu "Dostarczanie żywności dla najuboższej ludności Unii Europejskiej", umożliwiały integrację i aktywizację społeczno – zawodową oraz zabezpieczenie potrzeb bytowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym bezdomnych, a także wsparcie dla rodzin zastępczych oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. W programach osłonowych uczestniczyło 46 jednostek.

8. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia.

Przez pojęcie organizacji pozarządowych rozumie się podmioty określone w art.3 ust.2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a zamiennie stosuje się określenie III sektor. Natomiast odnosząc się do obszaru pomocy i wsparcia wskazuje się na zadania z pomocy społecznej, reintegracji społecznej i zawodowej oraz niektóre usługi rynku pracy. Zakres współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi określona została również na podstawie art. 4 ustawy z dn. 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Zakres zadań dotyczy w szczególności:

- Pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- Wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Działalności charytatywnej;
- Działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- Promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- Wypoczynku dzieci i młodzieży;
- Promocji i organizacji wolontariatu;
- Przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Z danych OZPS wynika, że w 2013 roku liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania w trybie działalności pożytku publicznego wyniosła 305 i w porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosła o 29 organizacji. Natomiast podpisanych umów w 2012 roku było 361, a w 2013 roku 412. Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w roku oceny wyniosła 37 740 221 złotych. Natomiast prognozuje się, że w 2014 roku wartość dotacji wzrośnie do 38 349 525 złotych.

W przypadku zleceń w trybie zamówień publicznych 16 organizacjom pozarządowym zlecono zadania, których łączna wartość wyniosła 1 387 732 złotych. Przewiduje się, że w 2014 roku liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania w tym trybie wzrośnie do 17, a wartość przekazanych dotacji wyniesie 1 595 199 złotych.

Tabela nr 15. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zlecenia w trybie działalności pożytku publicznego i zamówień publicznych

Wyszczególnienie	Rok 2012	Rok oceny	Prognoza na 2014
Zlecenia w trybie działalności pożytku publicznego			
Liczba organizacji pozarządowych	276	305	302
Liczba zleceń/ umów	361	412	407
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	41 267 314	37 740 221	38 349 525
Zlecenia w trybie zamówień publicznych			
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	17	16	17
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	1 525 507	1 387 732	1 595 199

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W przypadku wybranych usług pomocy społecznej wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w 2013 roku wyniosła 22 032 660 złotych, przewiduje się, że w roku 2014 wartości ta wzrośnie do 29 703 608 złotych.

W 2013 roku usługi opiekuńcze zlecono 21 organizacjom, specjalistyczne usługi opiekuńcze – 31, a prowadzenie placówek pomocy społecznej – 16. Z OZPS wynika, że liczba organizacji pozarządowych realizujących te zadania pozostanie na tym samym poziomie.

Tabela nr 16. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – wybrane usługi pomocy społecznej

Wyszczególnienie	Rok 2012	Rok oceny	Prognoza na 2014
Wybrane usługi pomocy społecznej			
Usługi opiekuńcze			
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	21	21	22
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	11 634 805	11 367 478	11 879 162
Specjalistyczne usługi opiekuńcze			

Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	32	31	31
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	2 972 812	3 136 848	10 274 754
Prowadzenie placówki pomocy społecznej			
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	15	16	16
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	7 524 421	7 528 334	7 549 692

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

W poszczególnych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej współpraca z III sektorem prowadzona jest w różnym stopniu. W 4 miastach na prawach powiatu w roku oceny zlecono 96 zadań w trybie działalności pożytku publicznego. Liczba zawartych umów wzrosła z 92 w 2012 roku do 131 w roku oceny na kwotę 21 402 790 złotych. Wartość przekazanych dotacji na usługi opiekuńcze wyniosła 7 884 755 złotych. Specjalistyczne usługi opiekuńcze zlecono 4 organizacjom, a prowadzenie placówki – 6, w tym zadania takie zleciły Zamość (4) i Biała Podlaska (2).

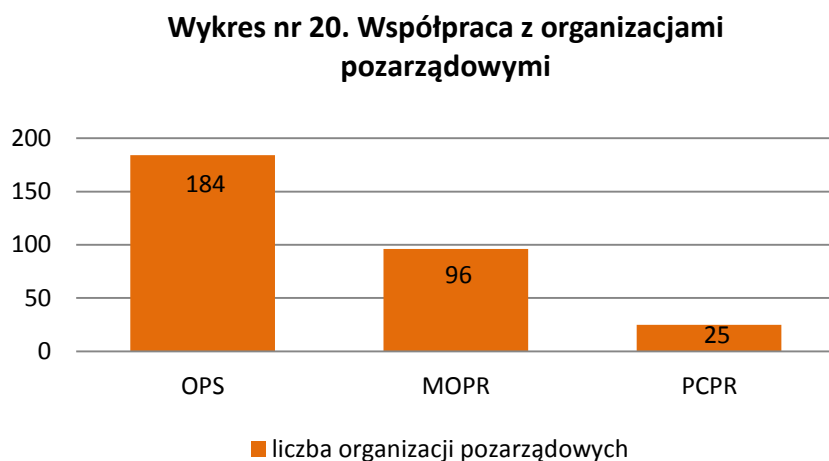
W przypadku powiatowych centrów pomocy rodzinie, w roku oceny zadania zlecono 25 organizacjom pozarządowym podpisując 35 umów. W porównaniu z rokiem 2012 liczba zarówno organizacji jak i podpisanych umów zmalała. Nakład pieniężny zleceń w trybie działalności pożytku publicznego w roku 2012 wyniósł 8 942 031 złotych, a w 2013 roku 8 137 780 złotych. W przypadku zleceń w trybie zamówień publicznych powiatowe centra pomocy rodzinie nie wykazały współpracy z organizacjami pozarządowymi. Zadania dotyczące prowadzenia placówki pomocy społecznej zleciły powiaty: krasnostawski, kraśnicki, lubelski, parczewski, tomaszowski i zamojski. Wartość przekazanych dotacji w tym zakresie w 2013 roku wyniosła 5 007 441 złotych, natomiast w roku po ocenie prognozuje się, że wartość ta wzrośnie do 5 173 120 złotych.

Z oceny zasobów wynika, że 184 organizacje III sektora otrzymały w ramach współpracy z ośrodkami pomocy społecznej zlecenia w trybie działalności pożytku publicznego, w tym zawarto 246 umów. Całkowita wartość przekazanych dotacji ze zleceń w trybie pożytku publicznego i zamówień publicznych w 2013 roku wyniosła 9 070 512 zł (w 2012 roku wartość ta wyniosła 9 869 643 zł).

Z oceny zasobów wynika, że w 2013 roku w 12 ośrodkach pomocy społecznej zlecono zadania organizacjom pozarządowym związanym z usługami opiekuńczymi, w 25 ośrodkach specjalistyczne usługi opiekuńcze, a w 4 prowadzenie placówki pomocy społecznej. Wartość przekazanych dotacji na wybrane usługi pomocy społecznej w roku

2012 wyniosła 4 243 813 zł, natomiast w roku sprawozdawczym wzrosła do 5 571 181 złotych.

Z przedstawionych danych wynika, że najwięcej zadań zleconych dla III sektora przekazały miejskie ośrodki pomocy rodzinie, co stanowi 60% wszystkich zleceń z poszczególnych jednostek.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OZPS

Podsumowanie i rekomendacje

Przedstawione w ocenie zasobów pomocy społecznej dane obrazują sytuację społeczno – demograficzną województwa lubelskiego, pozwalają jednocześnie na określenie wyzwań, których realizacja jest niezbędna, w celu poprawy poziomu życia mieszkańców.

Problemy społeczne dotyczące mieszkańców naszego województwa mają wieloaspektowy charakter, a ich rozwiązanie wymaga działań strategicznych, systemowych rozstrzygnięć, zintegrowanej współpracy instytucjonalnej, przy jednoczesnym zaangażowaniu sfery społecznej, gospodarczej i pozarządowej. Należy doprowadzić do wypracowania wspólnych programów i współdziałania wszystkich podmiotów powołanych w celu rozwiązywania problemów społecznych (przedstawiciele władzy lokalnej, pomocy społecznej, oświaty, kultury, zdrowia, organizacje pozarządowe, kościelne, itp.). Tylko wspólne działanie wielu instytucji i osób daje szansę na kompleksową i długofalową pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej.

Szczególną uwagę należy zwrócić na starzejące się społeczeństwo, w tym długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność, problem bezrobocia, konieczność wsparcia rodzin borykających się z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych oraz zapobieganie sytuacjom kryzysowym.

Skala istniejących problemów społecznych ukazuje potrzebę znacznych nakładów finansowych na realizację nałożonych ustawowo zadań. W celu ich zaspokojenia konieczne będzie wykorzystanie środków pochodzących z budżetu państwa, a także z funduszy zewnętrznych tj.: Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i innych.

Analiza zgromadzonych danych przekazywanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie w ramach oceny zasobów pomocy społecznej pozwala na sformułowania wniosków i rekomendacji.

Przedstawione poniżej wnioski i rekomendacje uwzględniają kwestie i problemy społecznej wynikające z przyjętej Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 oraz realizowanych programów wojewódzkich zgodnie z art. 21 pkt. 8 Ustawy o pomocy społecznej.

1. Na przestrzeni lat liczba osób korzystających z pomocy społecznej utrzymuje się na podobnym poziomie wynoszącym ok. 11 %. Niezmiennie od lat najwyższy odsetek mieszkańców wymagających wsparcia znajduje się na terenie powiatów: włodawski, chełmski i bialski (16 – 15 %). Gminą o najwyższym wskaźniku korzystających z pomocy jest gmina Stary Brus w powiecie włodawskim (ponad 50 % mieszkańców

korzysta ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej). Osoby, do których skierowane jest wsparcie ośrodków pomocy społecznej osiągają dochody poniżej ustawowej granicy ubóstwa, tj. 542 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 456 zł na osobę w rodzinie. Wsparcie to ma umożliwić zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych, a poprzez prowadzenie aktywnej pracy socjalnej (w tym realizacja kontraktów socjalnych i Programów Aktywności Lokalnej) doprowadzić do włączenia społecznego tych osób.

Szansą na aktywizację społeczną i zawodową osób marginalizowanych jest skierowanie do uczestnictwa w zajęciach w Klubach i Centrach Integracji Społecznej – jest to stosunkowo nowa forma aktywizacji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dane wskazują, że w gminach ta forma wsparcia stosowana jest coraz częściej – wzrasta zarówno liczba osób skierowanych do CIS i KIS jak też nakłady finansowe na to działanie.

Konieczne jest zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na rzecz ograniczenia problemu ubóstwa i zjawiska wykluczenia społecznego, w szczególności w gminach o najwyższych wskaźnikach korzystania z pomocy społecznej. Wskazane jest upowszechnianie nowych form pracy socjalnej i instrumentów aktywnej integracji, w tym uczestnictwo w KIS i CIS.

Problem ubóstwa jest jednym z obszarów ujętych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Głównym celem podejmowanych interwencji jest ograniczenie poziomu ubóstwa. Realizowany jest on m.in. poprzez rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji i pracy socjalnej wśród osób długotrwale bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także upowszechnienie udziału w zajęciach KIS i CIS (cel operacyjny 4) oraz zbudowanie skutecznego systemu wsparcia osób marginalizowanych (cel operacyjny 2). Kierunki działań dotyczą przede wszystkim: upowszechnienia kontraktów socjalnych i Programów Aktywności Lokalnej, rozwoju nowych form pracy socjalnej, diagnozowania potrzeb osób długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także wskazują na rozwój poradnictwa specjalistycznego oraz objęcie wsparciem rodziny, dzieci i młodzież najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. poprzez pomoc rzeczową, a także zajęcia socjoterapeutyczne, integracyjne i edukacyjne. Natomiast działania z zakresu aktywnej integracji – w tym w zakresie tworzenia KIS i CIS są jednym z priorytetów prowadzonej interwencji uwzględnionych w obszarze ekonomia społeczna oraz w Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013 – 2020.

2. W obliczu wydłużania długości życia oraz dalszych prognoz dotyczących starzenia się społeczeństwa gminy zwracają uwagę na konieczność podjęcia działań w zakresie zapewnienia pomocy osobom starszym. Coraz więcej osób wymaga pomocy w formie skierowania i umieszczenia w domu pomocy społecznej, co generuje zwiększone nakłady finansowe w ramach środków własnych. Rozszerzenie zakresu świadczonych usług opiekuńczych i specjalistycznych daje możliwość zmniejszenia tych kosztów oraz pozostawienia ww. osób w miejscu ich zamieszkania. Ośrodki obserwują wzrost zapotrzebowania na tę formę opieki. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Pomoc tą zapewniają opiekunki środowiskowe w miejscu zamieszkania osoby. Alternatywą może być także tworzenie domów dziennego pobytu. Jest to forma środowiskowej pomocy półstacjonarnej służącej utrzymaniu osoby w jej naturalnym środowisku. Wprawdzie świadczą one pomoc tylko w określonym czasie, niemniej umożliwiają osobom starszym zaspokojenie wielu potrzeb nie tylko podstawowych. W placówkach tego typu, poza usługami bytowymi, prowadzone są także usługi wspomagające, zajęcia kulturalno - oświatowe oraz usługi rehabilitacyjne. Różne formy terapii zajęciowej pozwalają osobom starszym zachować aktywną postawę bez konieczności umieszczania w domu pomocy społecznej. Dużym wsparciem będzie również prowadzenie klubów dla osób starszych dającego możliwość integrowania środowiska osób starszych i umożliwienie aktywnego spędzenia czasu.

Rekomenduje się zwiększenie nakładów finansowych na usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania osoby starszej oraz podejmowanie działań środowiskowych na rzecz integracji społecznej seniorów ze środowiskiem, m.in. poprzez tworzenie infrastruktury dla seniorów, w tym domów dziennego pobytu, klubów dla osób starszych.

Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, włączenie społeczne oraz wzrost aktywności i udziału w życiu społecznym osób starszych jest głównym celem obszaru Starzejące się społeczeństwo w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Działania w ramach tego obszaru będą realizowane m.in. poprzez wsparcie osób starszych w środowisku (cel operacyjny 1) - podnoszenie jakości i dostępności do usług opiekuńczych, tworzenie placówek wspomagających osoby starsze (takich jak dzienne domy pobytu, kluby, centra usług społecznych i inne) a także wsparcie finansowe i rzeczowe osób starszych będących w trudnej sytuacji materialnej. Realizacją celu głównego będzie także rozwój systemu opieki nad osobami starszymi nie mogącymi samodzielnie funkcjonować w środowisku, poprzez wsparcie i tworzenie instytucji zapewniających całodobową opiekę osobom starszym.

Uszczegółowienie działań podejmowanych na rzecz osób starszych w województwie lubelskim ujęte zostało w Wojewódzkim Programie na Rzecz Osób Starszych na lata 2013-2015. Jego misją jest poprawa jakości życia osób starszych, wzmocnienie integracji między pokoleniowej oraz kształtowanie pozytywnego obrazu osób starszych w świadomości społecznej. Podejmowane działania dotyczą m.in. wsparcia środowiskowego, rozwoju systemu opieki, poradnictwa oraz zwiększenia aktywności osób starszych.

W ramach działań strategicznych mających na celu polepszenie jakości usług instytucjonalnych świadczonych na rzecz osób starszych jest ROPS w Lublinie realizuje Program „Poprawa jakości usług świadczonych w domach pomocy społecznej i placówkach opiekuńczo – wychowawczych”. Głównymi celami Programu są wsparcie systemu pomocy społecznej poprzez poprawę jakości świadczonych usług oraz podniesienie kwalifikacji, wzrost kompetencji i potencjału kadry zatrudnionej w w/w instytucjach, w szczególności bezpośrednio pracującej z mieszkańcami. Program ma na celu m.in. poprawę infrastruktury domów pomocy społecznej (w tym przebudowa, rozbudowa, modernizacja, termomodernizacja, a także infrastruktura towarzysząca) oraz wyposażenie w sprzęt, m.in. służący rehabilitacji osób niepełnosprawnych, sprzęt RTV, zakup komputerów i mebli. Działania realizowane w ramach Programu wpłyną na poprawę standardów placówek, zwiększenie jakości świadczonych, a w konsekwencji poprawę warunków bytowych mieszkańców.

- 3. Zauważalna coraz bardziej staje się potrzeba utworzenia lub zapewnienia miejsc w mieszkaniach chronionych.** O pobyt w mieszkaniu chronionym może starać się osoba, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę (szczególnie dotyczy to osób z zaburzeniami psychicznymi) potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu ale nie wymaga całodobowej opieki. Mieszkania chronione są alternatywnym rozwiązaniem problemu zapewnienia opieki osobom starszym, niepełnosprawnym, formą środowiskowej pomocy, głównie dla rodzin nie będących w stanie zapewnić potrzeb socjalnych, ani też z różnych przyczyn nie mogących pełnić roli opiekuńczej i wspierającej. Mieszkanie takie daje szansę na niezależne, samodzielne na miarę możliwości życie i nabywanie umiejętności społecznych, w szczególności przez osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady dla nieletnich itp. Zauważyć należy tendencję wzrostową w powstawaniu takich placówek, jednak w dalszym ciągu występują potrzeby w tym zakresie.

Rekomendacja ta znajduje uzasadnienie m.in. w obszarach Starzejące się społeczeństwo oraz Wsparcie osób niepełnosprawnych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020. Poprzez realizację celu operacyjnego - wsparcie osób starszych w środowisku - podnoszenie jakości i dostępności do usług opiekuńczych, tworzenie placówek wspomagających osoby starsze (takich jak dzienne domy pobytu, mieszkania chronione, kluby, centra usług społecznych i inne, a także celu operacyjnego – Zapewnienie kompleksowego

wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym w ramach działań instytucji i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego. Uszczegółowienie tych działań ujęte zostało natomiast w Wojewódzkim Programie na Rzecz Osób Starszych na lata 2013-2015 oraz Programie wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych.

4. W ostatnich latach obserwuje się nasilenie zjawiska dysfunkcjonalności rodziny. Coraz częściej sąd ingeruje w pełnienie władzy rodzicielskiej przez rodziców biologicznych nad ich małoletnimi dziećmi. Związane jest to z narastaniem problemów społecznych wynikających m.in. z niestabilnej sytuacji na rynku pracy, migracji zarobkowych, rozwodów, uzależnień i innych. Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (głównie rodziny wielodzietne i niepełne), korzystające z systemu pomocy społecznej wymagają wsparcia specjalistów w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania prawidłowych postaw rodzicielskich. Warunkiem jest jak najwcześniejsze udzielenie pomocy oraz stosowanie działań profilaktycznych przy współpracy instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami. W tym zakresie widoczne jest coraz większe zapotrzebowanie na bezpłatne poradnictwo specjalistyczne oraz prowadzenie terapii rodzinnej obejmującej działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań. Dlatego też wskazane jest zwiększenie nakładów finansowych na tego typu usługi. Dysfunkcjonalność rodzin powoduje często konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Niewątpliwie pozytywem jest fakt, że z roku na rok rośnie liczba rodzin zastępczych, w szczególności zawodowych. Tym samym rosną potrzeby w zakresie finansowania wypłaty przysługujących im świadczeń oraz zapewnienie odpowiedniej kadry. W związku z wejściem w życie od 1 stycznia 2012 roku nowych uregulowań prawnych nadal prowadzone są prace nad wdrożeniem nowego modelu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej. Dlatego niezbędne jest zwiększenie środków finansowych powiatów i gmin na realizację zadań w tym zakresie. Szczególnie dotyczy to zatrudnienia asystentów rodziny oraz koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wspiera jednostki samorządu gminnego i powiatowego w ramach ogłaszanego Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej przeznaczając środki na zatrudnienie asystentów rodzinnych i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, jednak jest to zatrudnienie tylko czasowe – do końca roku kalendarzowego. Czasowość zatrudnienia, krótki okres obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej oraz ustawowy obowiązek zatrudnienia przez gminy i powiaty asystentów oraz koordynatorów dopiero od 2015 roku utrudnia wypracowanie standardów pracy w tym zakresie. Istnieje również

ryzyko, że w momencie ograniczenia środków w ramach Programu Resortowego gminy nie będą w stanie zabezpieczyć środków finansowych na zatrudnienie wymaganej ustawowo liczby asystentów.

Rekomenduje się zwiększenie nakładów finansowych na poradnictwo specjalistyczne dla rodzin, zwiększenie liczby zatrudnionych asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (konieczność zapewnienia stałych środków finansowych na ich zatrudnienie) oraz promowanie rodzicielstwa, w tym zastępczego.

Budowa spójnego systemu pomocy efektywnie wspierającego rodzinę jest głównym celem obszaru Wsparcie dziecka i rodziny w Strategii Polityki Społecznej. W ramach realizacji celu głównego podejmowane są działania na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez między innymi umożliwienie dostępu do specjalistycznych usług oraz infrastruktury pomocowej. Realizacja Strategii przyczyni się do poprawienia funkcjonowania rodzin, w tym zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym oraz przejawiających trudności w wypełnianiu swoich zadań opiekuńczo – wychowawczych, a także do rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz działań skierowanych do dziecka i rodziny. Wzrośnie dostęp do kompleksowych, wysokiej jakości specjalistycznych usług jak również wzrosną kompetencje kadry bezpośrednio pracującej z rodziną, w szczególności asystentów rodziny. Nastąpi wzmocnienie rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczo – wychowawczych oraz wzrost kompetencji i umiejętności rodziców oraz innych opiekunów sprawujących czasową opiekę nad dzieckiem, co zapobiegnie dziedziczeniu negatywnych wzorców postaw i zachowań przez młodsze pokolenie. Powstanie spójny, wielowymiarowy system pomocy rodzinom, przez co niższy będzie odsetek dzieci przebywających poza rodziną biologiczną. Usprawni się proces czasowości pieczy zastępczej poprzez wzrost kompetencji rodziców oraz poprzez wzrost kompetencji kadry pracującej w obszarze wsparcia rodziny. Sprzyjać to będzie powrotowi dzieci do rodzin naturalnych z pieczy zastępczej oraz reintegracji rodziny.

Oprócz Strategii Polityki Społecznej realizowany jest Wojewódzki Program Wsparcia Rodziny i Systemu Pieczy zastępczej na lata 2014 – 2020. Główny cel zakłada wspieranie rodzin w województwie lubelskim w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez wielozakresową pomoc rodzinom.

5. Dane statystyczne wskazują, że wzrasta liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym liczba osób nadużywających alkoholu. Mając na celu przeciwdziałanie ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu koniecznym wydaje się podjęcie działań osłonowych poprzez promocję zdrowia psychicznego (w tym np. lokalny program informacyjno-edukacyjny), integrację społeczną osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin (np. funkcjonowanie grup wsparcia), poszerzenie, zróżnicowanie

i unowocześnienie pomocy i oparcia społecznego (np. zapewnienie usług specjalistycznych), a także zapewnienie odpowiedniej infrastruktury.

Rekomenduje się podjęcie działań mających na celu promocję zdrowia psychicznego (w tym np. lokalny program informacyjno-edukacyjny) i integrację społeczną osób z zaburzeniami psychicznymi ich rodzin (np. funkcjonowanie grup wsparcia).

Działania w obszarze zdrowia psychicznego mieszkańców Lubelszczyzny uwzględnione Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego mają na celu przeciwdziałanie marginalizacji społecznej m.in. poprzez edukację w zakresie zdrowia i zaburzeń psychicznych, tworzenie środowiskowych form wsparcia, zwiększenie liczby placówek zapewniających kompleksową pomoc i opiekę nad osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Kompleksowa realizacja celów Strategii uzupełniona jest działaniami zawartymi w Wojewódzkim programie poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej na lata 2014-2016 będącym integralną częścią Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016. Celem strategicznym programu jest zapewnienie bezpieczeństwa bytowego, mieszkaniowego, stacjonarnego oraz budowa spójnego i efektywnego systemu pomocy środowiskowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi na Lubelszczyźnie. W efekcie podjętych działań osobom z zaburzeniami oraz ich rodzinom zostanie zapewnione całościowe wsparcie, które prowadzi do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

6. Biorąc pod uwagę zatrudnienie w ośrodkach pomocy społecznej w odniesieniu do zapisu ustawowego (art. 110 ust. 11 Ustawy o pomocy społecznej) dotyczącego wymogu zatrudnienia przez ośrodek pomocy społecznej pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 000 mieszkańców, jeszcze 15 jednostek nie spełnia tego wymogu. Zauważyć należy, że w ciągu ostatnich lat sytuacja w tym zakresie ulega sukcesywnej poprawie – w 2011 r. wymogu ustawowego nie spełniało 25, a w 2012 – 19 ośrodków pomocy społecznej. **Konieczne jest zabezpieczenie środków samorządów gminnych na sfinansowanie etatów pracowników socjalnych. Niezbędne jest także umożliwienie pracownikom socjalnym oraz specjalistom, np. pracującym z rodzinami podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w tym uczestnictwo w specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny, aby każdy był specjalistą w problematyce, którą się zajmuje.**

7. Zauważono znaczny spadek nakładów finansowych na realizację zadań w zakresie rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością.

W związku z tym konieczne jest promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy oraz upowszechnianie wśród pracodawców informacji o dostępnych formach wsparcia w celu zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Głównym celem Strategii Polityki Społecznej w obszarze wsparcia osób niepełnosprawnych jest włączenie niepełnosprawnych mieszkańców województwa lubelskiego w życie społeczne i zawodowe. Działania na rzecz podniesienia aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych realizowane będą poprzez rozwój i doskonalenie instrumentów promocji zatrudnienia tych osób, zwiększenie ich poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych oraz działania na rzecz tworzenia miejsc pracy dla tej grupy mieszkańców województwa, zwłaszcza na terenach wiejskich.

Głównym celem Programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych realizowanego przez ROPS jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestniczenia w życiu społecznym w ramach zintegrowanych i kompleksowych działań. Jednym z kierunków działań jest edukacja i zatrudnienie w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz wspieranie zatrudnienia na chronionym i otwartym rynku pracy, zwiększenie poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych, dostępu do wiedzy i informacji osób niepełnosprawnych.

8. W 2013 roku gwałtownie spadła liczba osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne. Przyczyną tego zjawiska była prawdopodobnie zmiana przepisów prawnych. Trybunał Konstytucyjny zakwestionował jednak ich zasadność. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów przywróciła poprzednie zapisy i na jej podstawie pomoc wynoszącą 520 zł miesięcznie mają odzyskać osoby, wobec których Trybunał Konstytucyjny orzekł o bezprawności zabrania im świadczenia pielęgnacyjnego. W maju br. przywrócono zapisy umożliwiające opiekunom osób niepełnosprawnych pobieranie w/w świadczeń. W związku z tym należy przypuszczać, że sytuacja spadku liczby osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne jest sytuacją, która wynika z niekorzystnych w 2013 roku przepisów prawnych i nie będzie zmianą trwałą.

Rekomenduje się monitorowanie sytuacji w tym obszarze.

8. Spis tabel, map i wykresów

Spis tabel

Tabela nr 1. Powierzchnia i podział administracyjny województwa lubelskiego na tle kraju (stan na dzień 31.12.2012).....	7
Tabela nr 2. Struktura podregionów województwa lubelskiego.....	9
Tabela nr 3. Liczba ludności w poszczególnych województwach.....	10
Tabela nr 4. Struktura ludności w województwie lubelskim wg płci.....	12
Tabela nr 5. Liczba ludności województwa lubelskiego wg. ekonomicznych grup ludności.....	13
Tabela nr 6. Zestawienie wieku poprodukcyjnego w latach 2002 – 2013 w kraju i województwie lubelskim.....	15
Tabela nr. 7. Podział wieku poprodukcyjnego z uwzględnieniem płci w poszczególnych latach.....	16
Tabela nr 8. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim.....	19
Tabela nr 9. Infrastruktura społeczna województwa lubelskiego.....	21
Tabela nr. 10 Środki finansowe przeznaczone przez gminy na świadczenia pieniężne z pomocy społecznej.....	32
Tabela nr. 11 Środki finansowe (w zł) przeznaczone na świadczenia opiekuńcze w województwie lubelskim w latach 2012 – 2014.....	36
Tabela nr 12 Rodziny zastępcze na terenie województwa lubelskiego.....	40
Tabela nr 13 Dominujące wydatki w obszarze pomocy społecznej w budżetach JST w latach 2012-2014.....	61
Tabela nr 14. Aktywność projektowo – konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.....	63
Tabela nr 15 Współpraca z organizacjami pozarządowymi – zlecenia w trybie działalności pożytku publicznego i zamówień publicznych.....	67
Tabela nr 16. Współpraca z organizacjami pozarządowymi – wybrane usługi pomocy społecznej.....	67

Spis map

Mapa nr 1. Podział administracyjny województwa lubelskiego.....	8
Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego (44 domy pomocy społecznej oraz 8 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w ramach prowadzonej działalności gospodarczej i statutowej).....	50
Mapa nr 3. Rozmieszczenie Ośrodków Wsparcia oraz Klubów Samopomocy dla Osób z zaburzeniami psychicznymi województwa lubelskiego.....	52
Mapa nr 4. Rozmieszczenie instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie województwa lubelskiego.....	56

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba mieszkańców w poszczególnych województwach.....	11
Wykres nr 2. Liczba ludności województwa lubelskiego według ekonomicznych grup ludności.....	14
Wykres nr 3. Prognoza dotycząca liczby ludności według płci na lata 2015-2035 dla województwa lubelskiego.....	15
Wykres nr 4. Udział procentowy osób w wieku poprodukcyjnym w poszczególnych przedziałach wiekowych.....	17
Wykres nr 5. Osoby w wieku poprodukcyjnym wg płci w poszczególnych przedziałach wiekowych.....	17
Wykres nr 6. Prognoza na lata 2015-2035 według przedziału wiekowego osób w wieku poprodukcyjnym.....	18
Wykres nr 7. Stopa bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego.....	20
Wykres nr 8. Odsetek mieszkańców powiatów korzystających ze wsparcia i pomocy ośrodków pomocy społecznej (w %).....	26
Wykres nr 9. Gminy o najwyższych i najniższych wskaźnikach korzystających z pomocy i wsparcia w 2013 r. (w %).....	26
Wykres nr 10. Dominujące powody korzystania z pomocy i wsparcia w 2013 r. (w %).....	29
Wykres nr 11. Koszt pomocy w formie posiłku w latach 2012-2014 (w zł).....	33
Wykres nr 12. Liczba osób korzystających ze świadczeń opiekuńczych.....	36
Wykres nr 13. Rodziny zastępcze ogółem w 2013 roku.....	42
Wykres nr 14. Wartość środków finansowych na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2011 – 2013.....	46
Wykres nr 15. Wartość środków finansowych w poszczególnych powiatach na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w roku 2013.....	47
Wykres nr 16. Środki finansowe na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej w latach 2012 –2014.....	48
Wykres nr 17. Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.....	57
Wykres nr 18. Liczba pracowników poszczególnych jednostek.....	59
Wykres nr 19. Udział dominujących wydatków w obszarze pomocy społecznej w budżecie JST w roku 2013.....	61
Wykres nr 20. Współpraca z organizacjami pozarządowymi.....	69